

საძოვრების გატვის გეგმა ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი

გამოცემის შესახებ

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის საძოვრების მართვის გეგმა გამოცემულია კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის (REC Caucasus) მიერ პროექტის „საქართველოში მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის (LDN) ეროვნული მიზნების მიღწევა დეგრადირებული საძოვრების აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით“ ფარგლებში. პროექტი ინიცირებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ, ხორციელდება გლობალური გარემოს დაცვის ფონდის (GEF) დაფინანსებით გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) მიერ.

მართვის გეგმა შემუშავებული იქნა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საერთო კოორდინაციით, ამავე სამინისტროს სსიპ მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოსა და ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მერიის ჩართულობით.

საძოვრების მართვის გეგმა, ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი, 2024

©კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი (REC Caucasus)

კონსულტანტები:

ნინო ხელაძე

ანა რუხაძე

რუკების ავტორი:

ნინო ხელაძე

მაია ზუმბულიძე

წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოყენებული აღნიშვნები და წახმოდგენილი მასაღა ახ გამოხატავს გაეხოს სუხსათისა და სოფლის მეუხნეობის ოხგანიზაციის (FAO) პოზიციას ჰომედიმე ქვეყნის, გეხიგოხიის, ქადაქის, ჰაიონის ან მათი ხედისუფდების იუხიდიუდ თუ განვითაჰების სტატუსთან, აგჰეთვე მათი საზღვხებისა და მიჯნების დედიმიტაციასთან დაკავშირებით.

გარემოს დაცვისა და სოფლის
მეურნეობის სამინისტრო

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

**გლობალური გარემოს დაცვის ფონდის (GEF) მიერ მხარდაჭერილი
პროექტი “მინის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის (LDN)
ეროვნული მიზნების მიღწევა დეგრადირებული საძოვრების
აღდგენისა და მდგრადი მართვის გზით”**

საძოვრების გაჩუქვის გეგმა ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი

ცხრილების ჩამონათვალი	01
რუკების ჩამონათვალი	02
დიაგრამების ჩამონათვალი	02
1.შესავალი	03
1.1. გეგმის მიზანი და სტრუქტურა	03
2. ზოგადი მონაცემები მუნიციპალიტეტის შესახებ	04
2.1 ადგილმდებარეობა და ფართობი	04
2.2 მიწათსარგებლობის ძირითადი ფორმები	05
2.2.1 სოფლის მეურნეობა	08
2.3 ბიო-ფიზიკური მახასიათებლები (კლიმატი, ნიადაგი, ჰიდროლოგია, მცენარეული საფარის ძირითადი ტიპები)	09
2.3.1 კლიმატი	09
2.3.2 ნიადაგი	09
2.3.3 დაცული ტერიტორიები	11
2.3.4 ჰიდროლოგია	13
2.3.5 მცენარეული საფარის ძირითადი ტიპები	15
2.4 მოსახლეობისა და შინამეურნეობების განაწილება ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით	17
2.5 მუნიციპალურ დონეზე საძოვრების მართვის დაგეგმვის ინსტიტუციური მოწყობა	19
3. საძოვრების სივრცითი განაწილება და მდგომარეობის შეფასება	21
3.1 საძოვრების სივრცითი განაწილება კლასების, საკუთრების ფორმების, ფუნქციონალური ზონირებისა და სარგებლობის რეჟიმების მიხედვით	21
3.1.1 საძოვრების იდენტიფიკაცია და კატეგორიზაცია	21
3.1.2 საძოვრების საკუთრების ტიპების იდენტიფიკაცია	24
3.1.3 საძოვრების კლასიფიცირება	26
3.1.4 საძოვრების ფუნქციური ზონირება	26
3.1.5 საძოვრების სამეურნეო ერთეულების დელიმინაცია და დარუკება	27
3.1.6 საძოვრების სამეურნეო ერთეულების სარგებლობის რეჟიმის განსაზღვრა/საძოვრებით მოსარგებლეების იდენტიფიცირება	31
3.2 საძოვრების დეგრადაციის მდგომარეობა და ხარისხი	32

4. მეცხოველეობისა და საძოვრებით სარგებლობის არსებული პრაქტიკა	37
4.1 საძოვრებით მოსარგებლეები ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით და პირუტყვის ოდენობა	37
4.2 საძოვრებით სარგებლობის არსებული პრაქტიკა და ინფრასტრუქტურის მდგომარეობა	41
4.2.1 სნოს თემი	44
4.2.2 კობის თემი	46
4.2.3 გუდაურის თემი	50
4.2.4 გორისციხეს თემი	51
4.2.5 სიონის თემი	53
4.2.6 დაბა სტეფანწმინდა	55
4.3 დეგრადაციის „ცხელი წერტილები“	57
5. საძოვრების მართვის მიზნები, ამოცანები და ღონისძიებები	58
5.1 საძვროს მართვის მიზნების და ქმედებების თანხვედრა ეროვნულ სტარტეგიებთან	58
5.2 საძოვრების აღდგენისა და მართვის საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინება	59
5.3 მართვის გეგმის მიზნები	60
6. განხორციელების გეგმა-გრაფიკი	68
7. საძოვრების მართვის გეგმის განხორციელება/მონიტორინგი	
დანართები	72
დანართი 1: მოსახლეობის რიცხოვნობა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების და სქესის მიხედვით (წყარო 1: საქსტატი, 2014; წყარო 2: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი)	73
გამოყენებული ლიტერატურა	75

ცხრილი 1: რეგისტრირებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის კატეგორიები და ფართობები (საჯარო რეესტრი, 2004, ივნისი)

ცხრილი 1: რეგისტრირებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის კატეგორიები და ფართობები (საჯარო რეესტრი, 2004, ივნისი)	06
ცხრილი 2: 2024 წლის სსიპ სურსათის ეროვნული სააგენტოს მონაცემები მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვისა და წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვის რაოდენობის შესახებ, ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის სოფლებისა და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით	08
ცხრილი 3: ნიადაგის ტიპები (წყარო: RECC. 2023)	09
ცხრილი 4: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფარგლებში მდებარე დაცული ტერიტორიები (წყარო: RECC. 2023)	11
ცხრილი 5: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფარგლებში არსებული მდინარეების სიგრძეები და ტბების ფართობები (წყარო: RECC.2023)	13
ცხრილი 6: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მცენარეული საფარი (წყარო: RECC, 2023)	17
ცხრილი 7: ძველი მიწათსარგებლობის რუკიდან მიღებული საძოვრების და 2024 წლის ივნისის მიხედვით საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული საძოვრების ფართობების გაერთიანებული მონაცემები	23
ცხრილი 8: რეგისტრირებული საძოვრების ფართობების გადანაწილება საკუთრების ტიპების მიხედვით (წყარო: საჯარო რეესტრი, 2024)	24
ცხრილი 9: საძოვრების კატეგორიის მიწის ნაკვეთების იჯარით გაცემული ფართობები საკუთრების ტიპების მიხედვით (წყარო: საჯარო რეესტრი, 2024)	25
ცხრილი 10: სოფლების დონეზე იდენტიფიცირებული საძოვრების ფართობები რომლებსაც მოსახლეობა იყენებს საძოვრად.	29
ცხრილი 11: სოფლების დონეზე იდენტიფიცირებული საძოვრების ფართობები რომლებსაც მოსახლეობა იყენებს საძოვრად (დაცული ტერიტორიების ფარგლებს გარეთ)	30
ცხრილი 12: სხვადასხვა ფუნქციონალური დანიშნულების საძოვრების ფართობი, ასევე საძოვრების სტატუსი საკუთრებისა და სარგებლობის ფორმების მიხედვით	35
ცხრილი 13: პირუტყვის ერთეული 1 ჰა საძოვრის ფართობზე სოფლების მიხედვით	38
ცხრილი 14: პირუტყვის ერთეული 1 ჰა საძოვრის ფართობზე სოფლების მიხედვით (დაცული ტერიტორიების გარეთ)	39
ცხრილი 15: პირუტყვის ერთეული 1 ჰა საძოვრის ფართობზე თემების მიხედვით	40
ცხრილი 16: პირუტყვის ერთეული 1 ჰა საძოვრის ფართობზე თემების მიხედვით (დაცული ტერიტორიების გარეთ)	40
ცხრილი 17: სოფლის საძოვრებზე არსებული მდგომარეობა	42
ცხრილი 18: სნოს თემის საძოვრები	45
ცხრილი 19: კობის თემის საძოვრები	47
ცხრილი 20: გუდაურის თემის საძოვრები	50
ცხრილი 21: გორისციხეს თემის საძოვრები	52
ცხრილი 22: სიონის თემის საძოვრები	54
ცხრილი 23: დაბა სტეფანწმინდის საძოვრები	56

რუკების ჩამონათვალი

რუკა 1: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფიზიკურ-გეოგრაფიული რუკა	04
რუკა 2: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მიწის საფარის რუკა (წყარო: 2021 SENTINEL 2-ის საფუძველზე)	05
რუკა 3: მიწის გამოყენების სივრცული გადანაწილება	07
რუკა 4: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ნიადაგის ტიპები (წყარო: RECC, 2023, საქართველოს ნიადაგის ატლასის საფუძველზე)	10
რუკა 5: დაცული ტერიტორიები ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში	12
რუკა 6: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ჰიდროგრაფია (წყარო: RECC.2023)	14
რუკა 7: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მცენარეული საფარი (წყარო: RECC, 2023)	16
რუკა 8: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის გადანაწილება (წყარო: RECC, 2023)	18
რუკა 9: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში რეგისტრირებული საძოვრების და სათიბების გეოგრაფიული გადანაწილება (წყარო: საჯარო რეესტრი, 2024, ივნისი)	22
რუკა 10: ძველი მიწათსარგებლობის რუკიდან მიღებული საძოვრების და 2024 წლის, ივნისის მიხედვით ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული საძოვრების ფართობების გაერთანებული მონაცემების სივრცული გადანაწილება	23
რუკა 11: რეგისტრირებული საძოვრების ფართობების გადანაწილება საკუთრების ტიპების (სახელმწიფო, მუნიციპალური და კერძო) მიხედვით (წყარო: საჯარო რეესტრი, 2024)	25
რუკა 12: მუნიციპალიტეტის მდელოების კლასიფიკაცია (RECC, 2024)	26
რუკა 13: მუნიციპალიტეტის ფუნქციური ზონირება - საზაფხულო და მრავალსეზონური საძოვრები	27
რუკა 14: სოფლების დონეზე იდენტიფიცირებული საძოვრების ფართობები რომლებსაც მოსახლეობა იყენებს საძოვრად	31
რუკა 15: საძოვრების და სათიბების მიწის დეგრადაციის ტენდენცია 2001-2020 (წყარო: RECC, 2023)	33
რუკა 16: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის დეგრადაცია საძოვრების ზონირების მიხედვით	36
რუკა 17: სნოს თემის საძოვრები	44
რუკა 18: კობის თემის საძოვრები	46
რუკა 19: გუდაურის თემის საძოვრები	50
რუკა 20: გორისციხეს თემის საძოვრები	51
რუკა 21: სიონის თემის საძოვრები	53
რუკა 22: დაბა სტეფანწმინდის საძოვრები	55

დიაგრამების ჩამონათვალი

დიაგრამა 1: რეგისტრირებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის კატეგორიების ფართობები (ჰა) (წყარო: საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო, 2024, ივნისი)	06
დიაგრამა 2: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის რაოდენობა თემების მიხედვით (წყარო: საქსტატი, 2014).	19
დიაგრამა 3: რეგისტრირებული საძოვრები საკუთრების ფორმების მიხედვით	24

1.1. გეგმის მიზანი და სტრუქტურა

მუნიციპალიტეტის დონეზე საძოვრების მართვის გეგმის მთავარი მიზანია უზრუნველყოს საძოვრების მდგრადი და ეფექტური მართვა ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე. მართვის გეგმა მიზნად ისახავს საძოვრებით სარგებლობის, გარემოს დაცვის, ეკონომიკური მდგრადობისა და თემის განვითარების საჭიროებების დაბალანსებას. მუნიციპალიტეტის დონეზე საძოვრების მართვის გეგმამ უნდა უზრუნველყოს საძოვრების პროდუქტიულობისა და ეკოლოგიური მთლიანობის შენარჩუნება ან გაძლიერება მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევის (LDN) მიზნების მისაღწევად.

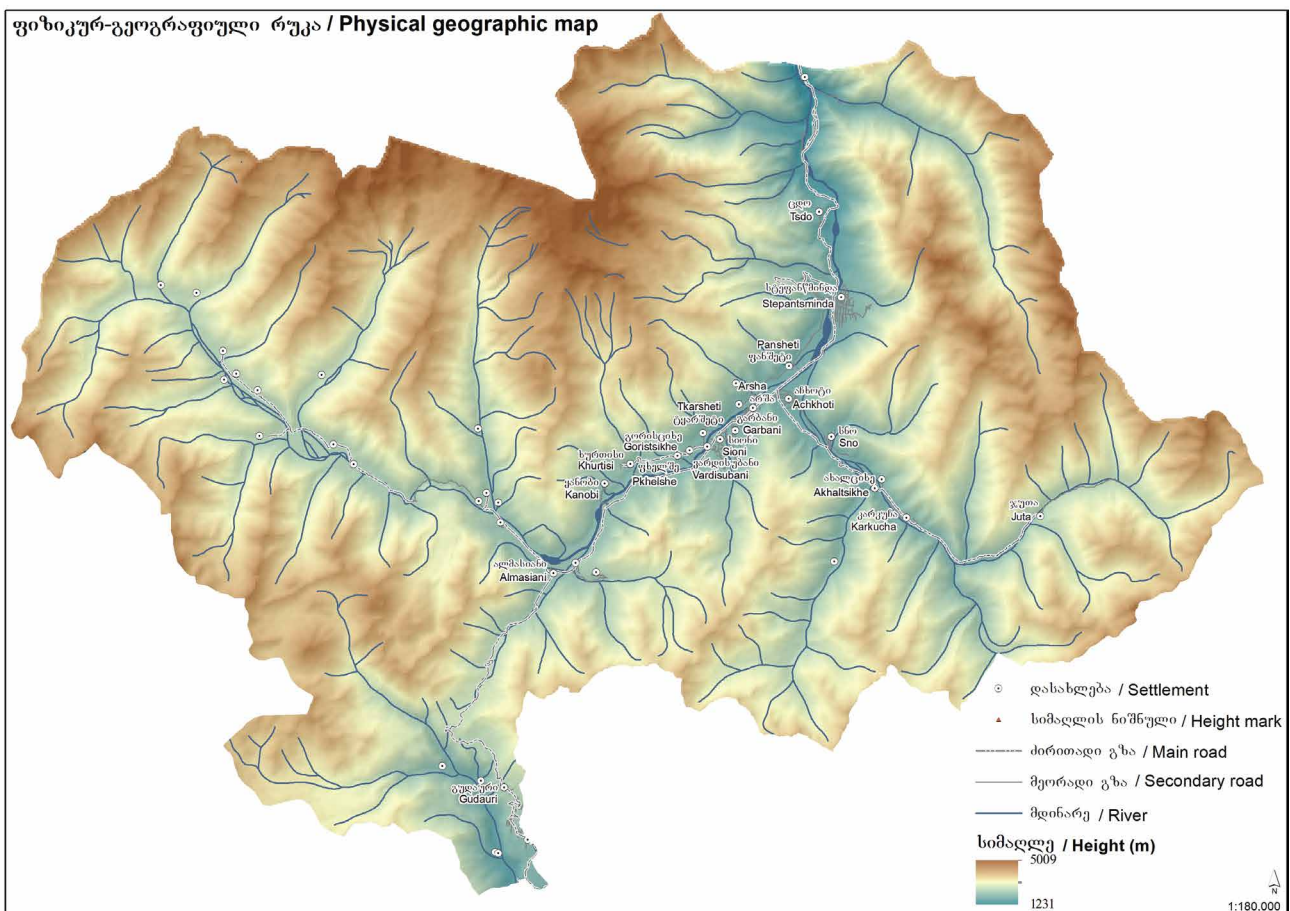
საძოვრების მართვის გეგმის შესავალი ნაწილის შემდეგ, მეორე თავში წარმოდგენილია ზოგადი მონაცემები მუნიციპალიტეტის შესახებ, მესამე თავში აღწერილია საძოვრების სივრცითი განაწილება და მდგომარეობის შეფასება. გეგმის მეოთხე თავი მოიცავს ინფორმაციას მეცხოველეობის და საძოვრების გამოყენების მიმდინარე პრაქტიკის შესახებ. საძოვრების მართვის გეგმის მეხუთე თავში კი აღწერილია საძოვრების მართვის მიზნები, ამოცანები და ღონისძიებები, ხოლო მეექვსე თავში საძოვრების მართვის სამოქმედო გეგმა-გრაფიკი და სავარაუდო ბიუჯეტი. გეგმის ბოლო თავში კი აღწერილია საძოვრების მართვის მონიტორინგთან დაკავშირებული საკითხები.

2. ზოგადი მონაცემები მუნიციპალიტეტის შესახებ

2.1 ადგილმდებარეობა და ფართობი

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი მცხეთა-მთიანეთის რეგიონს მიეკუთვნება და მისი ფართობია 106 635.98¹ ჰა და ზღვის დონიდან 1,300 მ-დან 5,000 მ-მდე მერყეობს. მუნიციპალიტეტი მდებარეობს საქართველოს აღმოსავლეთ-ჩრდილოეთით, მთავარი კავკასიონის ქედის ჩრდილოეთ კალთაზე, მეტწილად მდინარე თერგის ხეობაში. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტს სამხრეთ-აღმოსავლეთით ესაზღვრება დუშეთის მუნიციპალიტეტი, სამხრეთით ახალგორის მუნიციპალიტეტი და დასავლეთით ჭავის მუნიციპალიტეტი. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტს ჩრდილოეთით ესაზღვრება რუსეთის ფედერაცია.

მუნიციპალიტეტში 47 სოფელია და ერთი დაბა. სოფლებიდან მხოლოდ 19 სოფელშია მუდმივი მცხოვრები. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში არის 6 თემი: დაბა სტეფანწმინდა, გორისციხე, სიონი, სნო, კობი და გუდაური (დეტალებისთვის იხ. დანართი 1). ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფიზიკურ-გეოგრაფიული რუკა წარმოდგენილია ქვემოთ.

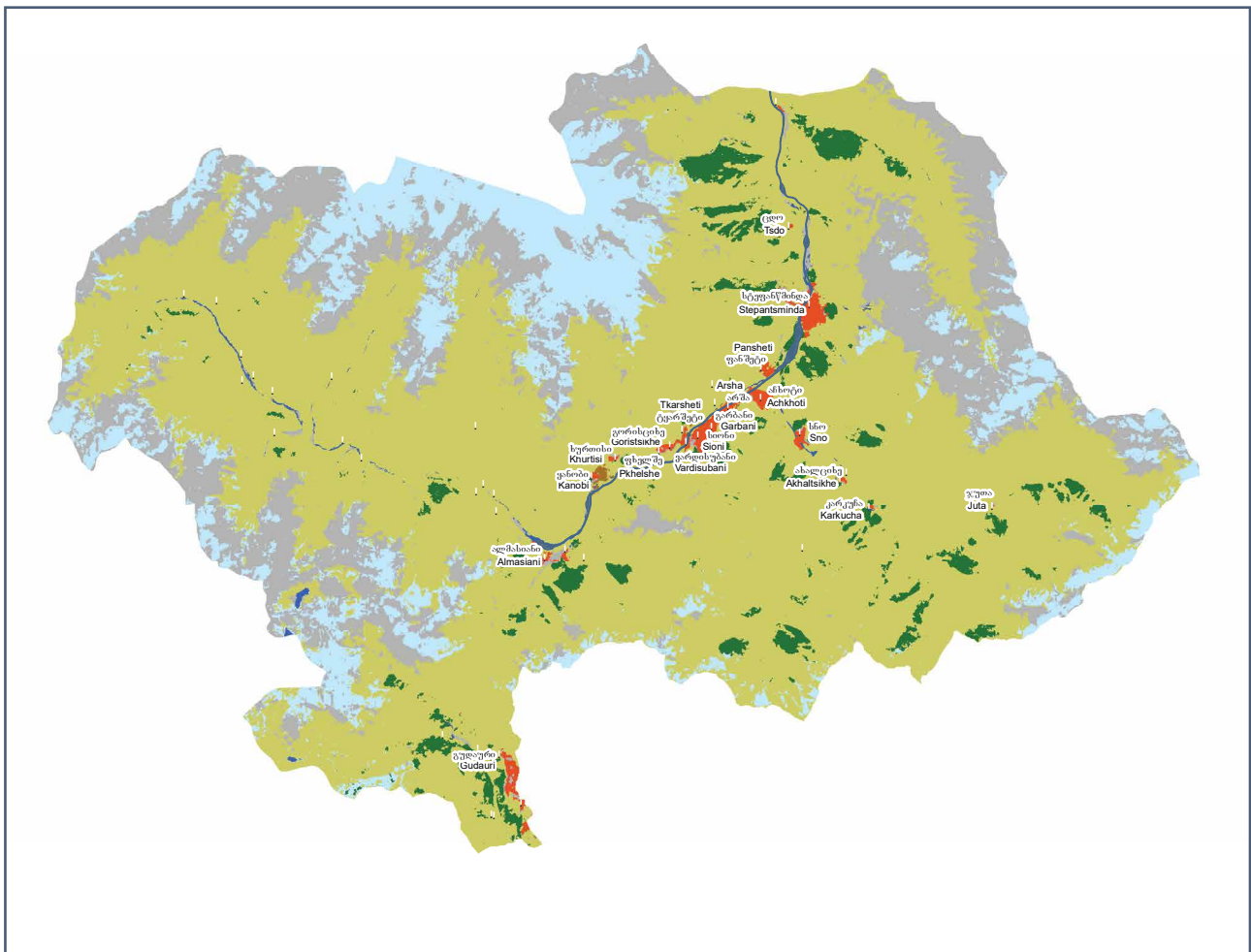

ხუკა 1: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფიზიკურ-გეოგრაფიული რუკა

¹ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს სივრცითი მონაცემების მიხედვით

2.2 მიწათსარგებლობის ძირითადი ფორმები

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკის წამყვანი დარგი სოფლის მეურნეობაა, მათ შორის ძირითადია მეცხოველეობა. სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების საერთო ფართობია 43,721 ჰა, რაც მთლიანი ტერიტორიის დაახლოებით 41%-ს შეადგენს. დანიშნულების მიხედვით მიწის გამოყენება შემდეგნაირად ხდება: სათიბი - 1,293 ჰა, საძოვარი - 42,274 ჰა, სახნავი - 153 ჰა და მრავალწლიანი კულტურები - 3 ჰა (CENN, 2020). ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მიწის საფარის სივრცითი გადანაწილება წარმოდგენილია ქვემოთ მოცემულ რუკაზე.

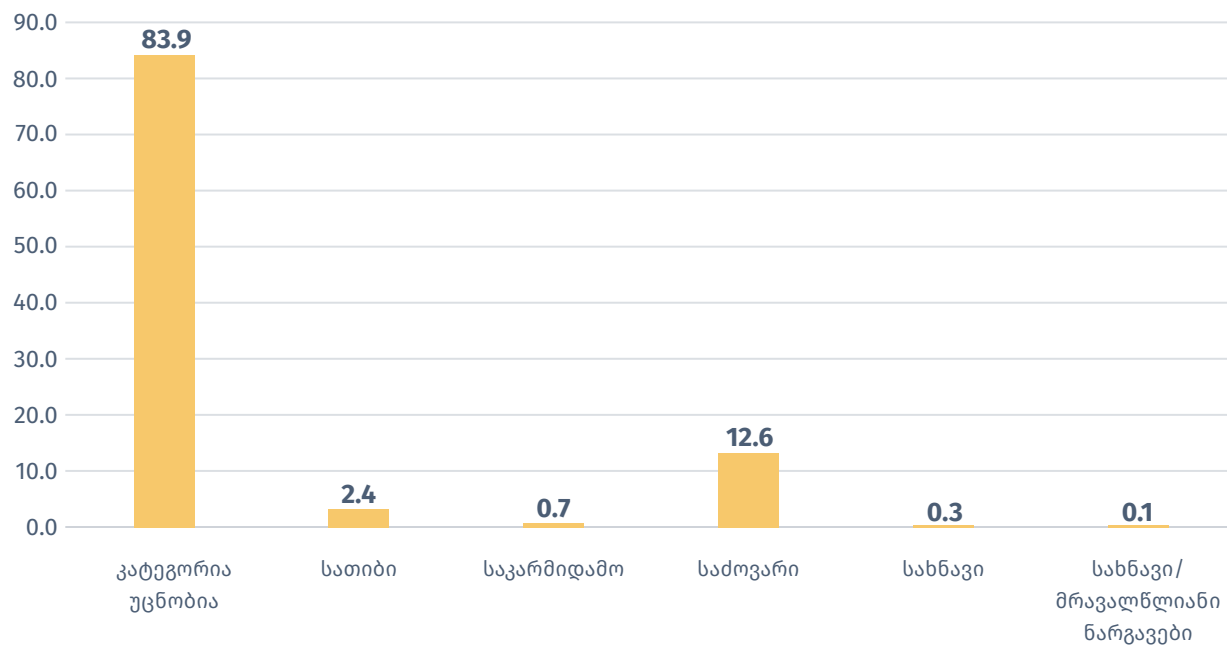
რუკა 2: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მიწის საფარის რუკა (წყარო: 2021 Sentinel 2-ის საფუძველზე)

საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოდან 2024 წლის ივნისში მიღებული რეესტრის/საკადასტრო მონაცემების საფუძველზე ყაზბეგში რეგისტრირებული სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწის (მუნიციპალიტეტის მთლიანი ფართობის დაახლოებით 11 %) კატეგორიები და შესაბამისი ფართობები მოცემულია ქვემოთ:

ცხიდი 1: ჰეგისტიკიხებული სასოფლო-სამეუხნეო მიწის კატეგორიები და ფაქტობები
(საჯაჲო ჰეესტიკი, 2004, ივნისი)

რეგისტრიერებული სს მიწის კატეგორიები	ფართობი (ჰა)
კატეგორია უცნობია	10192
სათიბი	297
საკარმიდამო	86
საძოვარი	1532
სახნავი	32
სახნავი / მრავალწლიანი ნარგავები	8
ჯამი:	12147

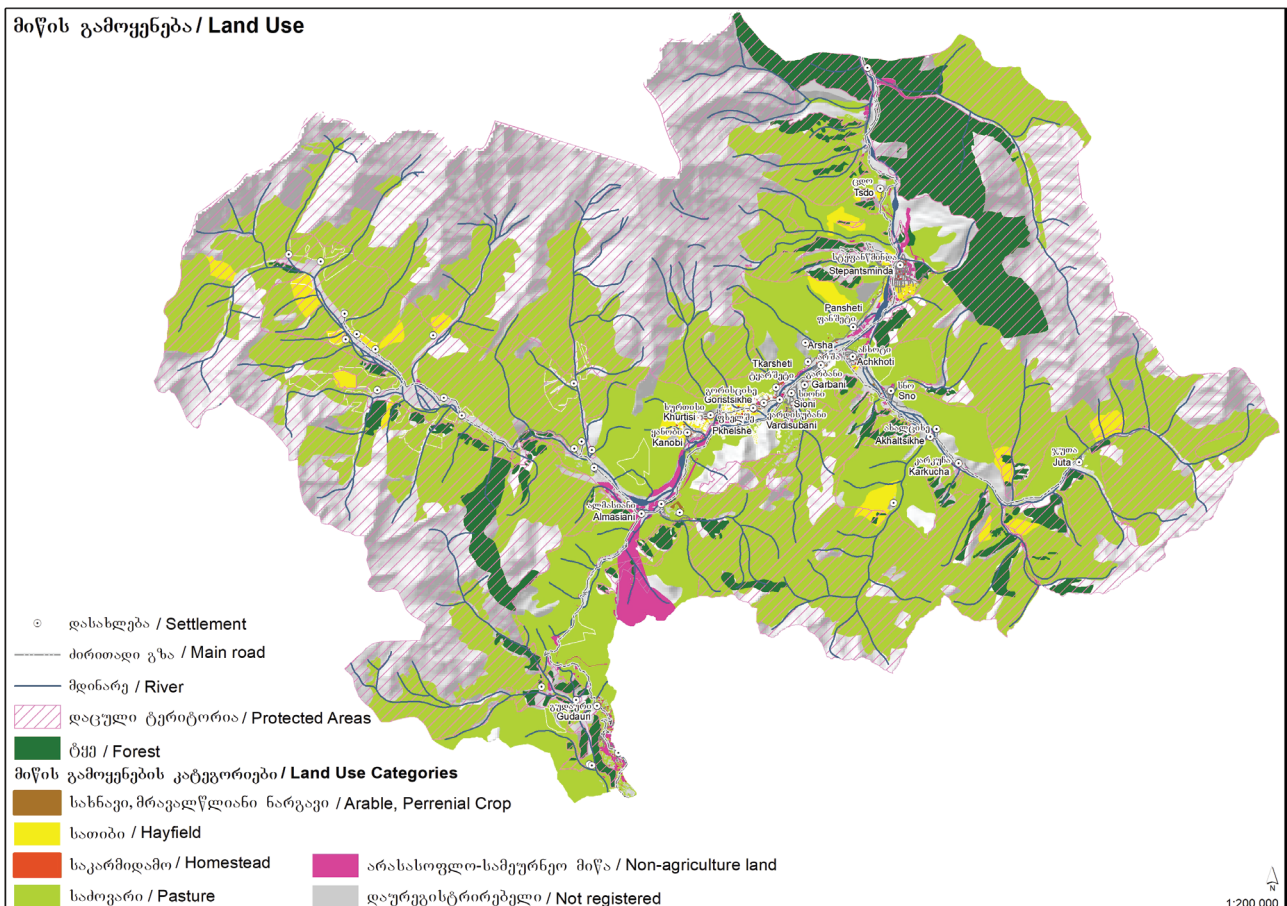
რეგისტრიერებული სასოფლო-სამეუხნეო მიწის კატეგორიების ფართობების
პროცენტული წილი (საჯაჲო რეესტრი. 2024, ივნისი)

დიაგრაჲა 1: ჰეგისტიკიხებული სასოფლო-სამეუხნეო მიწის კატეგორიების ფაქტობები (ჰა)
(წყაჲო: საჯაჲო ჰეესტიკის ეჲოვნული სააგენტო, 2024, ივნისი)

ქვემოთ რუკაზე წარმოდგენილია მიწის გამოყენების სივრცული გადანაწილება, რომელზეც მოცემულია შემდეგი მონაცემები:

- ტყით დაფარული ტერიტორია (ტყის ფონდი) - საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული საზღვრის მიხედვით;
- საძოვრები - 2024 წლის ივნისის მიხედვით საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული საძოვრების და მიწათსარგებლობის ძველი რუკის მიხედვით იდენტიფიცირებული საძოვრების გაერთიანებული ფენა;
- სათიბები - 2024 წლის ივნისის მიხედვით საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული სათიბების და მიწათსარგებლობის ძველი რუკის მიხედვით იდენტიფიცირებული სათიბების გაერთიანებული ფენა;
- სახნავი - 2024 წლის ივნისის მიხედვით საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული ნაკვეთები სახნავის და მრავალწლიანი ნარგავების კატეგორიით;
- საკარმიდამო - 2024 წლის ივნისის მიხედვით საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული საკარმიდამო ტერიტორიები.

რუკა 3: მიწის გამოყენების სივრცული გადანაწილება

2.2.1 სოფლის მეურნეობა

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის წამყვანი დარგებია მეცხვარეობა, მესაქონლეობა (იხ. ცხრილი 1), მეკარტოფილეობა, მცირედ განვითარებულია მეფუტკრეობა. მესაქონლეობა და მეცხვარეობა შედარებით დაბალპროდუქტიული დარგებია. მეფუტკრეობას მცირე წილი უჭირავს რეგიონის სასოფლო-სამეურნეო სექტორში, თუმცა ყველაზე მაღალი რენტაბელობით გამოირჩევა მეკარტოფილეობა (UNDP, 2019).

ცხიდი 2: 2024 წლის სსიპ სუხსათის ეხოვნული სააგენტოს მონაცემები მსხვილფეხა ხქოსანი პიხუტყვისა და წვხილფეხა ხქოსანი პიხუტყვის ხაოფენობის შესახებ, ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის სოფდებისა და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების მიხედვით

დასახლება	მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი	წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვი
გორისციხე	60	100
ტყარშეტი	100	100
ფხელშე	60	50
ყანობი	100	500
ხურთისი	100	1,500
გუდაური	40	4,000
ფალაგყაუ		
ქუმლისციხე	50	
აბანო	100	
გიმარა	150	
დესი	200	100
ზემო ოქროყანა		
კეტრისი	200	4000
კობი	200	4,000
მნა	100	1,000
რესი	100	
უხათი	300	2,000
ქვემო ოქროყანა	100	500
შევარდენი	60	1,500
ცოცოლთა		1,000
არშა	250	3,000
გარბანი	60	
ვარდისუბანი	20	
სიონი	150	200
ფანშეტი	30	
აჩხოტი	100	30
ახალციხე	60	20
კარკუჩა	80	
სნო	80	1,500
ჯუთა	50	
გველეთი	200	
სტეფანწმინდა	200	2,000
ცდო	30	
ტეფი		1,500
	3,330	28,600

2.3 ბიო-ფიზიკური მახასიათებლები (კლიმატი, ნიადაგი, ჰიდროლოგია, მცენარეული საფარის ძირითადი ტიპები)

2.3.1 კლიმატი

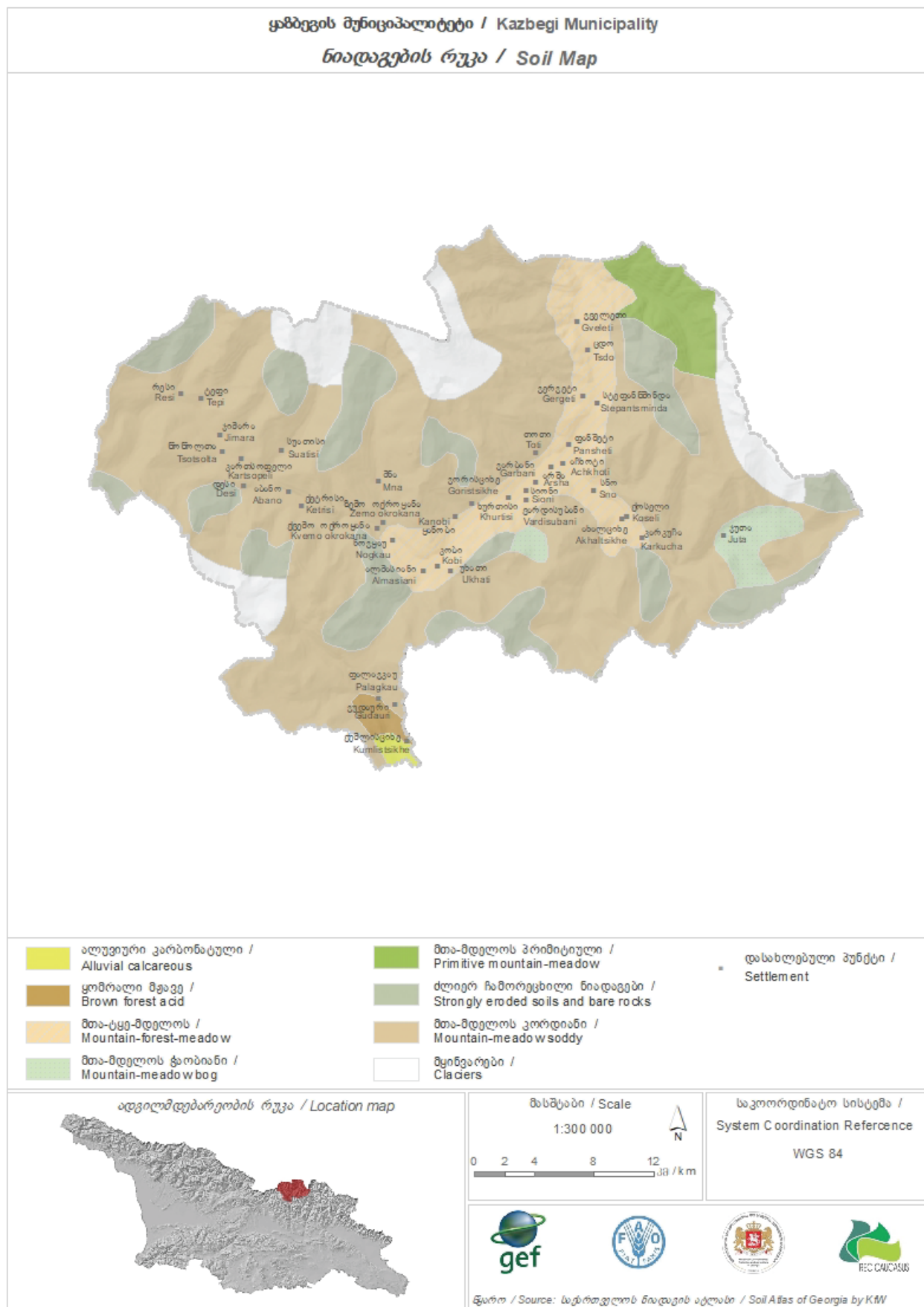
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში ჩამოყალიბებულია ჰავის სიმაღლებრივი ზონალობა: დაწყებული ზომიერ ნოტიოდან, დამთავრებული მაღალმთის ნოტიო მუდმივთოვლიანი ჰავით. ზღვის დონიდან 1740 მ-ზე იცის ზომიერად ნოტიო ჰავა, იცის ცივი მშრალი ზამთარი და ხანგრძლივი გრილი ზაფხული, სადაც ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურაა 4,9 °C, იანვრის -5,2 °C, ივლისის 14,4 °C, აბსოლუტურ მინიმუმი -34 °C. ნალექები დაახლ. 800 მმ წელიწადში. ზღვის დონიდან 1970 მ-ზე საშუალო წლიური ტემპერატურა უდრის 3,5 °C, ნალექები 1160 მმ წელიწადში. ნალექების მაქსიმუმი მაისშია (147 მმ), მინიმუმი იანვარში (50 მმ). 2000 მ-ზე უფრო მაღლა ნამდვილზაფხულს მოკლებული ჰავაა. 3650 მ სიმაღლეზე საშუალო წლიური ტემპერატურაა -6,1 °C, იანვრის -15 °C. აბსოლუტურ მინიმუმი - 42 °C. თოვლის საფარის ხანგრძლივობა 277 დღე (CENN, 2020).

2.3.2 ნიადაგი

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი უკავია მთა-მდელოს კორდიან და პრიმიტიულ ნიადაგებს. ტყის ღია ყომრალი ნიადაგები გვხვდება მდინარე თერგისა და მის რამდენიმე შენაკადის ხეობაში. მდინარეთა ხეობების ძირებზე არის ასევე ალუვიური ნიადაგი. მაღალმთიან ადგილებში ნიადაგი ტყის საფარს მოკლებულია. მთა მდელოს კორდიანი ნიადაგი ვრცელდება ზღვის დონიდან 1100 - 2600 მ-მდე. იხ. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ნიადაგების რუკა და ცხრილი ქვემოთ.

ცხრილი 3: ნიადაგის ტიპები (წყარო: RECC. 2023)

ნიადაგის ტიპები	ფართობი (ჰა)	მუნიციპალიტეტში პროცენტული წილი (%)
მთა-მდელოს პრიმიტიული	3595.54	3.37
მთა-მდელოს კორდიანი	63641.85	59.68
მთა-მდელოს ჭაობიანი	2260.46	2.12
მთა-ტყე მდელოს	10861.41	10.19
ყომრალი მჟავე	710.87	0.67
ალუვიური კარბონატული	416.79	0.39
ძლიერ ჩამორეცხილი ნიადაგები	16525.62	15.50
მყინვარები	8492.53	7.96
მუნიციპალიტეტის მთლიანი ფართობი	106635.98	

ჩუკა 4: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ნიადაგის ტიპები (წყარო: RECC, 2023, საქართველოს ნიადაგის ატლასის საფუძველზე)

2.3.3 დაცული ტერიტორიები

ყაზბეგის ეროვნული პარკი მდებარეობს კავკასიონის მთების ჩრდილოეთ კალთების ისტორიულ ხეობაში. მისი საერთო ფართობია 78,068 ჰექტარია (მუნიციპალური ტერიტორიის 73,21%). პარკის მხოლოდ 35% არის დაფარული ტყით, დანარჩენი კი არის ალპური საძოვრები, მორენები, თოვლით დაფარული მწვერვალები და სალი კლდეები. ყაზბეგის ეროვნული პარკები ხასიათდება მაღალი მთებით. ტურისტული ინფრასტრუქტურის არარსებობის მიუხედავად, ყაზბეგის ეროვნული პარკი ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ადგილია საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს შორის.

2019 წლის აპრილში თრუსოს ხეობას მიენიჭა დაცული ლანდშაფტის კატეგორია (შეესაბამება IUCN-ის V კატეგორიას), რომელიც მოიცავს 7,007.33 ჰა ფართობს (მუნიციპალური ფართობის 6.57%). თრუსოს დაცული ლანდშაფტი გარშემორტყმულია ყაზბეგის ეროვნული პარკის ტერიტორიებით, რომელიც ხელს უწყობს საიტის, როგორც ტურისტული დანიშნულების ადგილის მიზიდველობის დივერსიფიცირებას. ამავდროულად, აუმჯობესებს ეროვნული პარკის მართვას, ხელს უწყობს თრუსოს ბუნებრივი ეკოსისტემებისა და კულტურული ლანდშაფტის შენარჩუნებას.

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფარგლებში მდებარე დაცული ტერიტორიების ადგილმდებარეობა და დასახელება მოცემულია ქვემოთ ხრილში და რუკაზე.

ცხიდი 4: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფარგლებში მდებარე დაცული ტერიტორიები (წყარო: RECC. 2023)

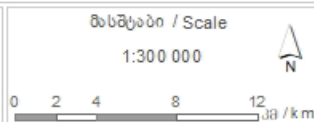
დაცული ტერიტორიების დასახელება	ფართობი (ჰა)	მუნიციპალიტეტში პროცენტული წილი (%)
აბანოს ბუნების ძეგლი	0.04	0.00
სახიზარის ბუნების ძეგლი	335.80	0.31
თრუსოს ბუნების ძეგლი	4.24	0.00
ჯვრის უღელტეხილის ტრავერტინის ბუნების ძეგლი	2.71	0.00
ქეთერისის მინერალური ვოკლუზის ბუნების ძეგლი	1.09	0.00
ფშავ-ხევსურეთის ეროვნული პარკი	3.05	0.00
ყაზბეგის ეროვნული პარკი	78068.26	73.21
თრუსოს დაცული ლანდშაფტი	7007.33	6.57
მუნიციპალიტეტის მთლიანი ფართობი	106635.98	

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი / Kazbegi Municipality
დაცული ტერიტორიების რუკა / Map of Protected Areas

- ეროვნული პარკი / National park
- ბუნების ძეგლი / Natural monument
- დაცული ლანდშაფტი / Protected landscape
- სხვა ტერიტორია / Other area

- დასახლებული პუნქტი / Settlement
- მდინარე / River
- ტბა / Lake

საკოორდინატო სისტემა /
System Coordination Reference
WGS 84

წყარო / Source: დაცული ტერიტორიების სააგენტო / Agency of protected areas

ხუკა 5: დაცული ტერიტორიები ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში

2.3.4 ჰიდროლოგია

მუნიციპალიტეტი მდიდარია მდინარეებით, ტბებით, მყინვარებითა და მინერალური წყლებით. ჰიდროგრაფიული ქსელი ხშირია. მთავარი მდინარეა თერგი, რომლის სიგრძე მუნიციპალიტეტის ფარგლებში 75 კმ-მდეა. მუნიციპალიტეტი მდიდარია ტბებით, რომელთა შორის უნდა აღინიშნოს ყელიწადის დაარჩვების ტბებით. მუნიციპალიტეტში ფართოდ არის წარმოდგენილი მყინვარები. მყინვარებს ახასიათებს უკუსვლა, ფართობის შემცირება, გაპობა და სხვ. ყველაზე ფართო გამყინვარებით ხასიათდება მყინვარწვერის მასივი (ფართობი დაახლოებით 80 კვ.კმ). აღსანიშნავია, რომ ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში არ არის სარწყავი სისტემა. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ჰიდროლოგიის შესახებ ზოგადი ინფორმაცია მოცემულია ცხრილში ქვემოთ.

ცხრილი 5: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფაჩვებში ახსებული მდინაჲების სიგჲდები და ტბების ფაჩობები
(წყაჲო: RECC.2023)

დასახელება	ფართობი (ჰა)	სიგრძე (კმ)	მუნიციპალიტეტში პროცენტული წილი(%)
მდინარეები		1051.25	
ტბები	44.96		0.04
მუნიციპალიტეტის მთლიანი ფართობი	106 635.98		

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ჰიდროგრაფიის რუკა წარმოდგენილია ქვემოთ.

ჰიდროგრაფია / Hydrography

- დასახლებული პუნქტი / Settlement
მდინარე / River
ტბა / Lake

მისწვები / Scale

1:300 000

საკოორდინატო სისტემა /
System Coordination Reference

WGS 84

წყარო / Source: შპს "საერთაშორისო გელორაციკა" / LTD "Georgian Amelioration"

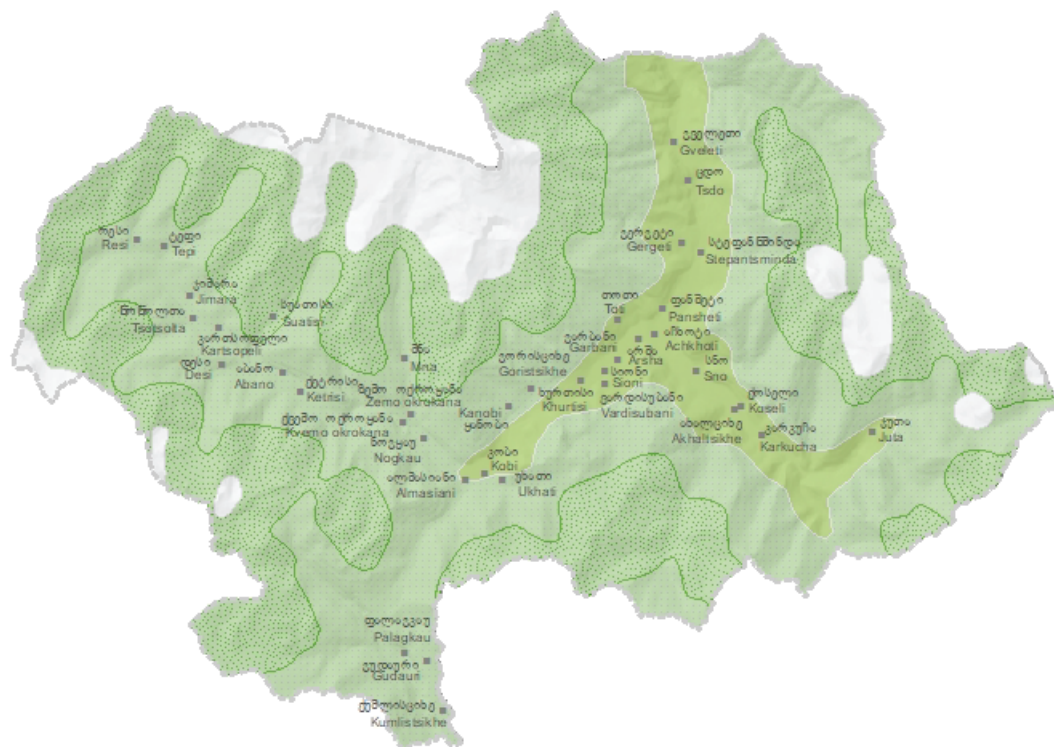
ხეკა 6: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ჰიდროგრაფია (წყარო: RECC.2023)

▶ 2.3.5 მცენარეული საფარის ძირითადი ტიპები

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში გავრცელებულია ალპური, სუბალპური, ქსეროფიტული და სხვა მრავალი ეკოლოგიური ჯგუფის მცენარეები. ტყეები ძირითადად განლაგებულია მკვეთრად გამოხატული დახრილობის ფერდობებზე.

ყაზბეგის ტერიტორიის უმეტესი ნაწილი დაფარულია „აღმოსავლეთ საქართველოს სუბალპური მდელოებით“ და „ალპური მდელოებით“, რომლებიც შესაბამისად შეადგენს ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის 44.50 % და 36.28 % (RECC. 2023) (იხ. რუკა ქვემოთ მოცემული რუკა და ცხრილი).

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი / Kazbegi Municipality
მცენარეული საფარის რუკა / Vegetation Map

მთის ფიჭვნარები / Mountain pine forests	ალპური მდელოები / Alpine meadows	დასახლებული პუნქტი / Settlement
ალმოსავლეთ საქართველოს სუბალპური მდელოები / Subalpine meadows of Eastern Georgia	მყინვარები / Glaciers	

მასშტაბი / Scale
1:300 000

საკოორდინატო სისტემა /
System Coordination Reference
WGS 84

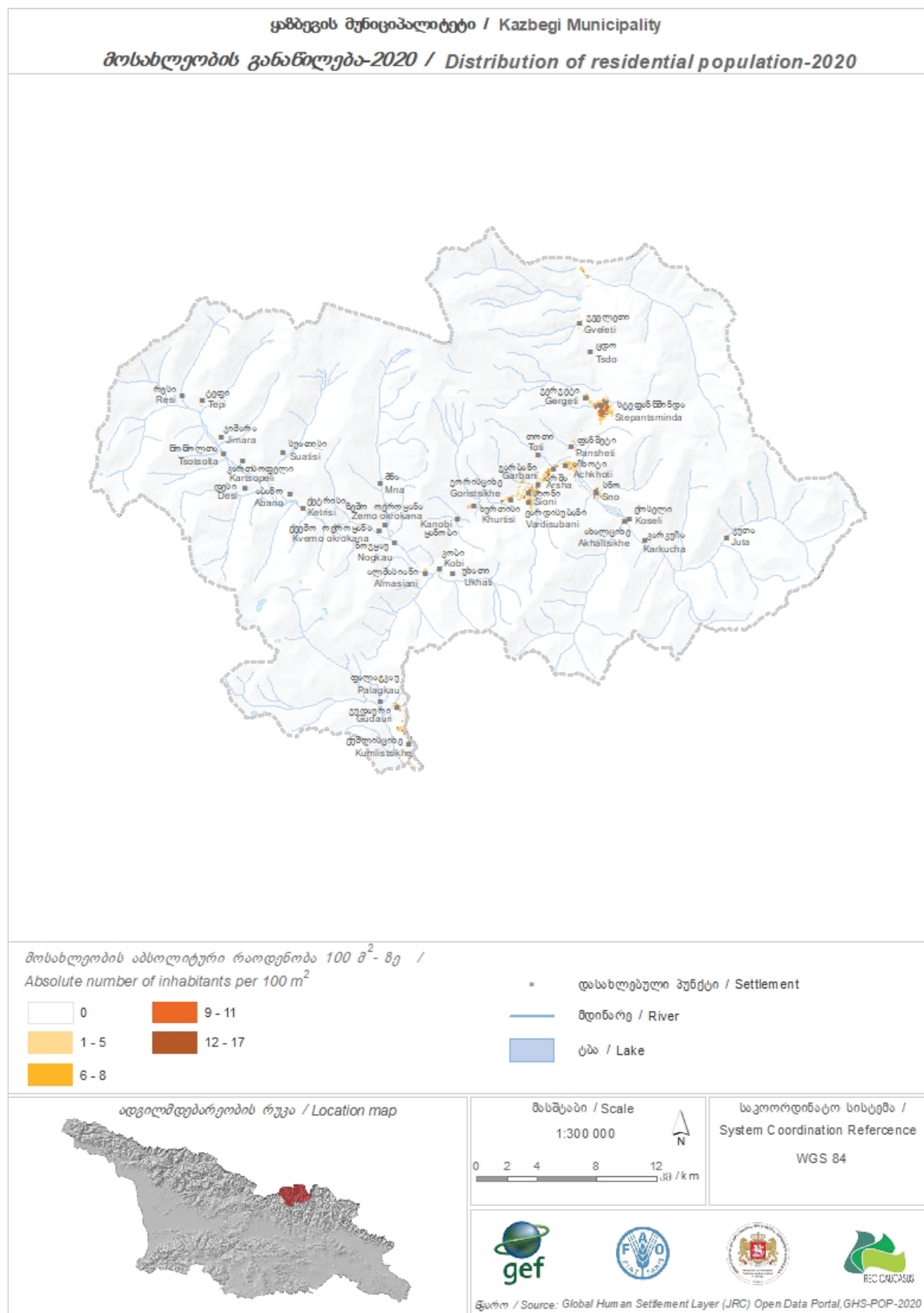
წყარო / Source: მცენარეული საფარის რუკა ნ. კეტხოველის მიხედვით /
Vegetation map by N.Ketskhoveli

ჩუკა 7: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მცენარეული საფარი (წყარო: RECC, 2023)

მცენარეული საფარი	ფართობი (ჰა)	მუნიციპალიტეტში პროცენტული წილი (%)
აღმოსავლეთ საქართველოს სუბალპური მდელოები	47452.76	44.50
ალპური მდელოები	38685.42	36.28
მთის ფიჭვნარი ტყეები	11332.60	10.63
მარადიული თოვლი და მყინვარები	9165.20	8.59
მუნიციპალიტეტის მთლიანი ფართობი	106,635.98	

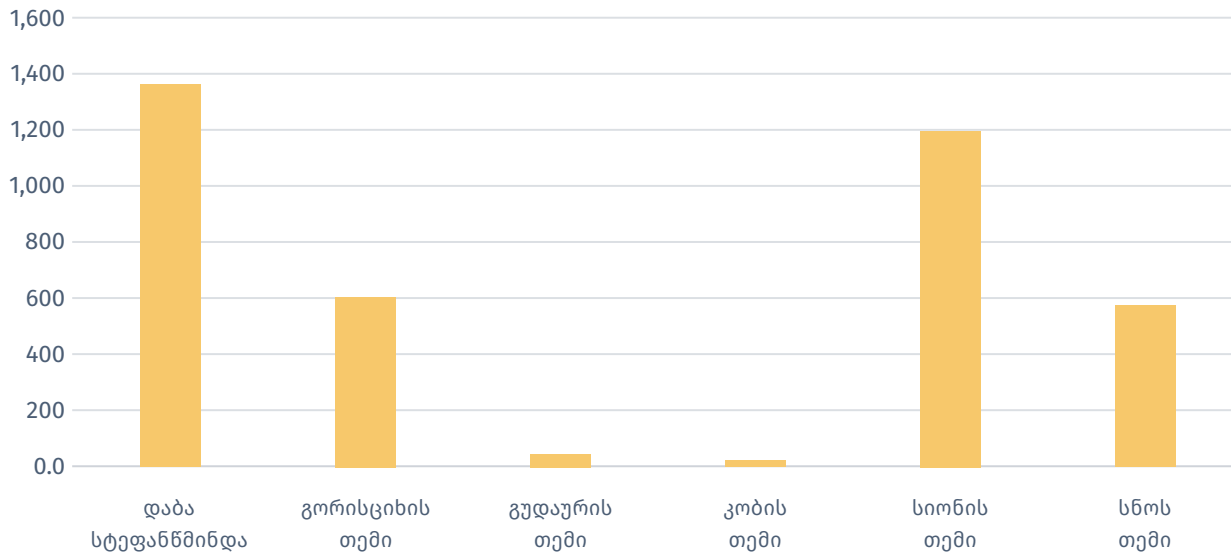
2.4 მოსახლეობისა და შინამეურნეობების განაწილება ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის 2024 წლის მონაცემების მიხედვით 3.8 ათას კაცს შეადგენს. მოსახლეობის რიცხოვნობა ბოლო 5 წლის მანძილზე არ შეცვლილა. ქვემოთ მოცემულ რუკაზე წარმოდგენილია ყაზბეგის მოსახლეობის გადანაწილება, ასევე მოსახლეობის გადანაწილება თემების მიხედვით წარმოდგენილია ქვემოთ მოცემულ დიაგრამაზე, ხოლო სოფლების მიხედვით დანართ 1-ში.

ხუკა 8: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის გადანაწილება (წყარო: RECC, 2023)

**ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის რაოდენობა
თემების მიხედვით**

დიაგრამა 2: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის რაოდენობა თემების მიხედვით
(წყარო: საქსტატი, 2014).

2.5 მუნიციპალურ დონეზე საძოვრების მართვის დაგეგმვის ინსტიტუციური მოწყობა

მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული საძოვრები ამჟამად განიკარგება (აუქციონის ან პირდაპირი განკარგვის წესით) **სახელმწიფო ქონების ეროვნული სააგენტოს** მიერ მიწის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის სააგენტოს ჩართულობით. თუმცა სახელმწიფო ქონების ეროვნული სააგენტო არ არის პასუხისმგებელი საძოვრების უშუალოდ მართვაზე, დაგეგმარებაზე, მდგრადი გამოყენების ღონისძიებების შემუშავებაზე, და სხვა საკითხებზე.

მუნიციპალიტეტების საკუთრებაში რეგისტრირებული საძოვრების მართვას ახორციელებს **ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო (ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი)** კანონმდებლობით დადგენილი პროცედურებისა და რეგულაციების შესაბამისად.

მუნიციპალიტეტის ტყის მიწების ფარგლებში არსებული საძოვრების ტერიტორიებს მართავს **ეროვნული სატყეო სააგენტო**.

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე არსებულ საძოვრების ტერიტორიებს მართავს დაცული ტერიტორიების სააგენტო.

მუნიციპალურ დონეზე საძოვრების მართვის დაგეგმვის პროცესი უნდა წარიმართოს მუნიციპალიტეტის მართვის ორგანოსა და ყველა იმ სახელმწიფო უწყების მჭიდრო

თანამშრომლობით, რომლებიც მართავენ საძოვრებს მოცემული მუნიციპალიტეტის ფარგლებში. პროცესს კოორდინაციას გაუწევს მინის **მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის სააგენტო**.

მუნიციპალურ დონეზე საძოვრების მართვის დაგეგმვის პროცესი უნდა წარიმართოს მუნიციპალიტეტის მართვის ორგანოსა და ყველა იმ სახელმწიფო უწყების მჭიდრო თანამშრომლობით, რომლებიც მართავენ საძოვრებს მოცემული მუნიციპალიტეტის ფარგლებში.

3. საძოვრების სივრცითი განაწილება და მდგომარეობის შეფასება

3.1 საძოვრების სივრცითი განაწილება კლასების, საკუთრების ფორმების, ფუნქციონალური ზონირებისა და სარგებლობის რეჟიმების მიხედვით

3.1.1 საძოვრების იდენტიფიკაცია და კატეგორიზაცია

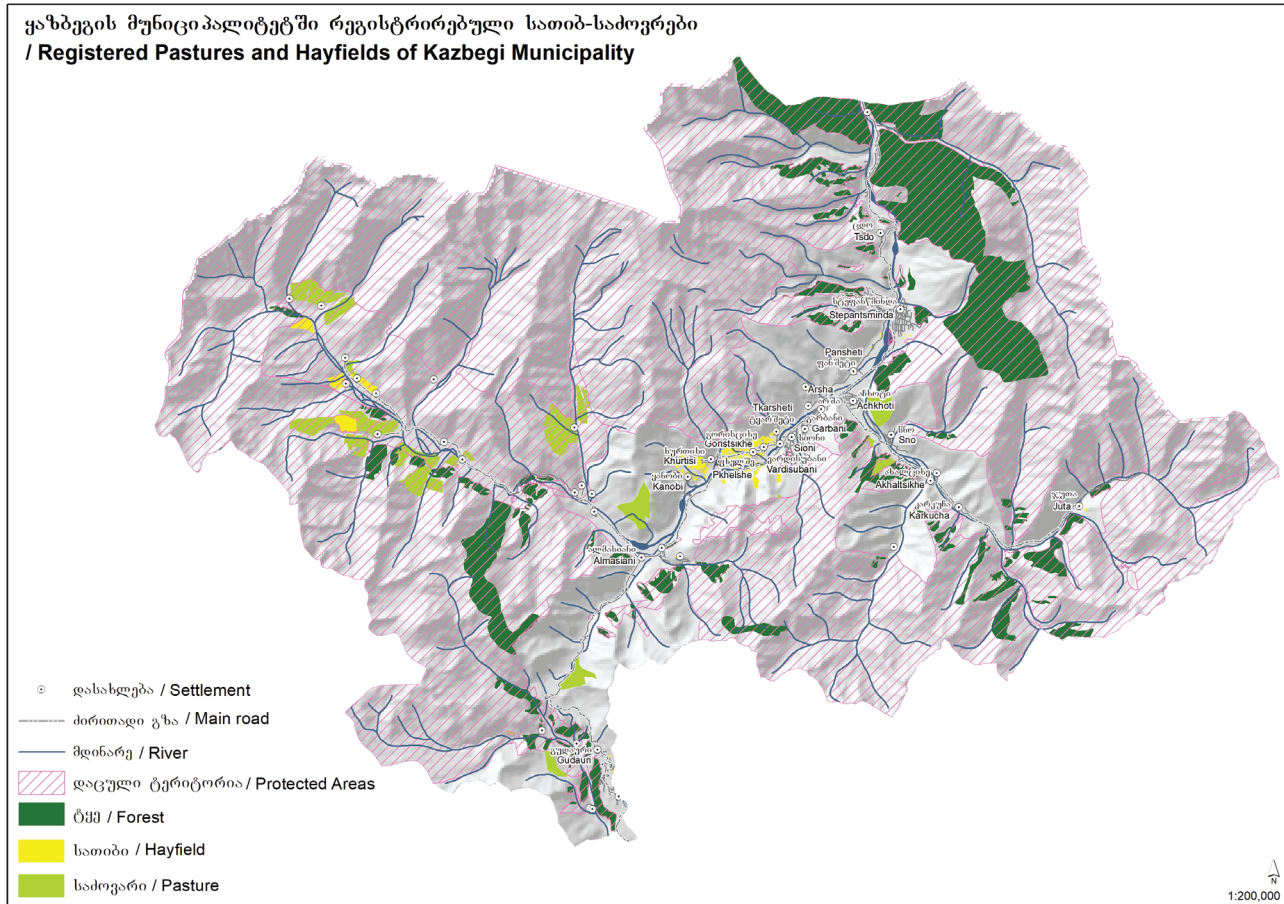
საძოვრების მართვის დაგეგმვის მოსამზადებელი ეტაპია მოცემული მუნიციპალიტეტის ფარგლებში საძოვრების იდენტიფიცირება, რომლის შედეგადაც ხდება სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების იმ ტერიტორიების გამოვლენა და დარუკება, რომლებიც მიეკუთვნება საძოვრებს და რომლებისთვისაც კატეგორიის მინიჭება ხდება აღნიშნული სტატუსის საჯარო რეესტრის მონაცემთა ბაზაში ასახვით და მიწის ნაკვეთის რეგისტრაციით, ხოლო საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული მიწის ნაკვეთის შემთხვევაში, აღნიშნული კატეგორიის რეგისტრაციით (RECC, 2022 ა).

ვინაიდან ყაზბეგის საძოვრების მართვის მუნიციპალური გეგმის შემუშავებისას ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში არ იყო დასრულებული საძოვრების რეგისტრაციისა და კატეგორიზაციის პროცესი, მართვის გეგმის შედგენისას, საძოვრების ფენის იდენტიფიცირებისათვის გამოყენებული იქნა პროექტის ფარგლებში მიღებული მონაცემები, კერძოდ:

- ა) საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოსგან 2024 წლის ივნისში მიღებული რეესტრის/საკადასტრო მონაცემები
- ბ) დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად მონაწილეობითი დაგეგმვის მეთოდების გამოყენებით მიღებული ინფორმაცია.

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში მიწის რეგისტრაციისა და საძოვრების კატეგორიზაციის პროცესების დასრულების შემდეგ, სამიზნე მუნიციპალიტეტისთვის შემუშავებული საძოვრების მართვის მუნიციპალური გეგმა შეიცვლება საჭიროებისამებრ.

საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოსგან 2024 წლის ივნისში მიღებული მონაცემების საფუძველზე ყაზბეგში რეგისტრირებული საძოვრების (1,532 ჰა) და სათიბების (297 ჰა) გეოგრაფიული გადანაწილება მოცემულია ქვემოთ. უნდა აღინიშნოს რომ რეგისტრირებული საძოვრებიდან 1,083 ჰა მდებარეობს ყაზბეგის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში, ხოლო 448 ჰა მის ფარგლებს გარეთ. აღნიშნულ მუნიციპალიტეტში საძოვრების კატეგორიზაციის დასრულების შემდეგ რეგისტრირებული საძოვრების ფართობი შეიცვლება შესაბამისად.

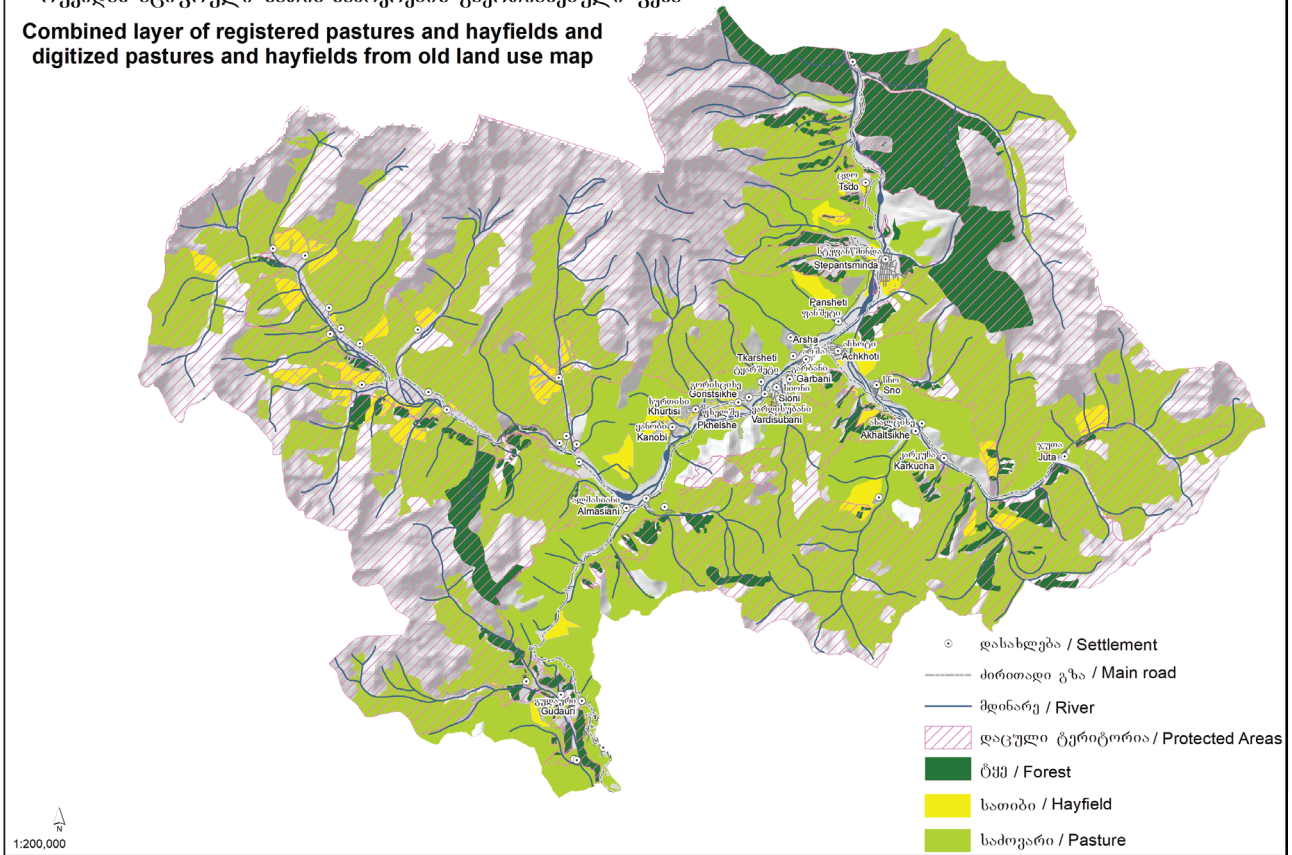

ჩუკა 9: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში რეგისტრირებული საძოვრების და სათიბების გეოგრაფიული განაწილება
 (წყარო: საჯარო ჰეგსტი, 2024, ივნისი)

დამატებით ქვემოთ მოცემულია რუკა რომელზეც წარმოდგენილია ყაზბეგში რეგისტრირებული საძოვრებთან ერთად საბჭოთა პერიოდის მიწათსარგებლობის რუკიდან მიღებული ინფორმაცია საძოვრების და სათიბების ადგილმდებარეობის შესახებ.

რეგისტრირებული სათიბ-საძოვრების და ძველი მიწათსარგებლობის რუკიდან აციფრული სათიბ-საძოვრების გაერთიანებული ფენა

Combined layer of registered pastures and hayfields and digitized pastures and hayfields from old land use map

ჟუკა 10: ძველი მიწათსარგებლობის რუკიდან მიღებული საძოვრების და 2024 წლის, ივნისის მიხედვით ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში საჯაჰო ჰეესტში ჰეესტში ჰეესტში საძოვრების ფაქტობრივი გაერთიანებული მონაცემების სივრცული გადანაწილება

ცხილი 7: ძველი მიწათსარგებლობის რუკიდან მიღებული საძოვრების და 2024 წლის ივნისის მიხედვით საჯაჰო ჰეესტში ჰეესტში ჰეესტში საძოვრების ფაქტობრივი გაერთიანებული მონაცემები

კატეგორია	ფართობი (ჰა)	მუნიციპალიტეტში პროცენტული წილი (%)
საძოვარი	53,136.7	49.8
სათიბი	1981.2	1.9
მუნიციპალიტეტის მთლიანი ფართობი	106,635.98	

ადგილობრივ დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად, მონაწილეობითი დაგეგმვის მეთოდების გამოყენებით იდენტიფიცირებული საძოვრების ჯამურმა ოდენობამ შეადგინა 15,324 (4,195 დაცული ტერიტორიის გარეთ) ჰა, რომელიც უფრო დეტალურად აღწერილია საძოვრების სამეურნეო ერთეულების დელიმინაციის სექციაში.

3.1.2 საძოვრების საკუთრების ტიპების იდენტიფიკაცია

საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოსგან 2024 წლის ივნისში მიღებული მონაცემების საფუძველზე, ყაზბეგში რეგისტრირებული საძოვრების 99% სახელმწიფო საკუთრებაშია (იხ. ცხრილი და რუკა ქვემოთ).

ცხილი 8: ხევისგზიხებული საძოვრების ფაქტობრივების გადანაწილება საკუთრების ტიპების მიხედვით
(წყაიხი: საჯარო რეესტრი, 2024)

კატეგორია	ფართობი (ჰა)
მუნიციპალური	0.30
სახელმწიფო	1531.53
კერძო	0.00
სულ რეგისტრირებული საძოვარი	1531.53

დიაგრამა 3: ხევისგზიხებული საძოვრები საკუთრების ფორმების მიხედვით

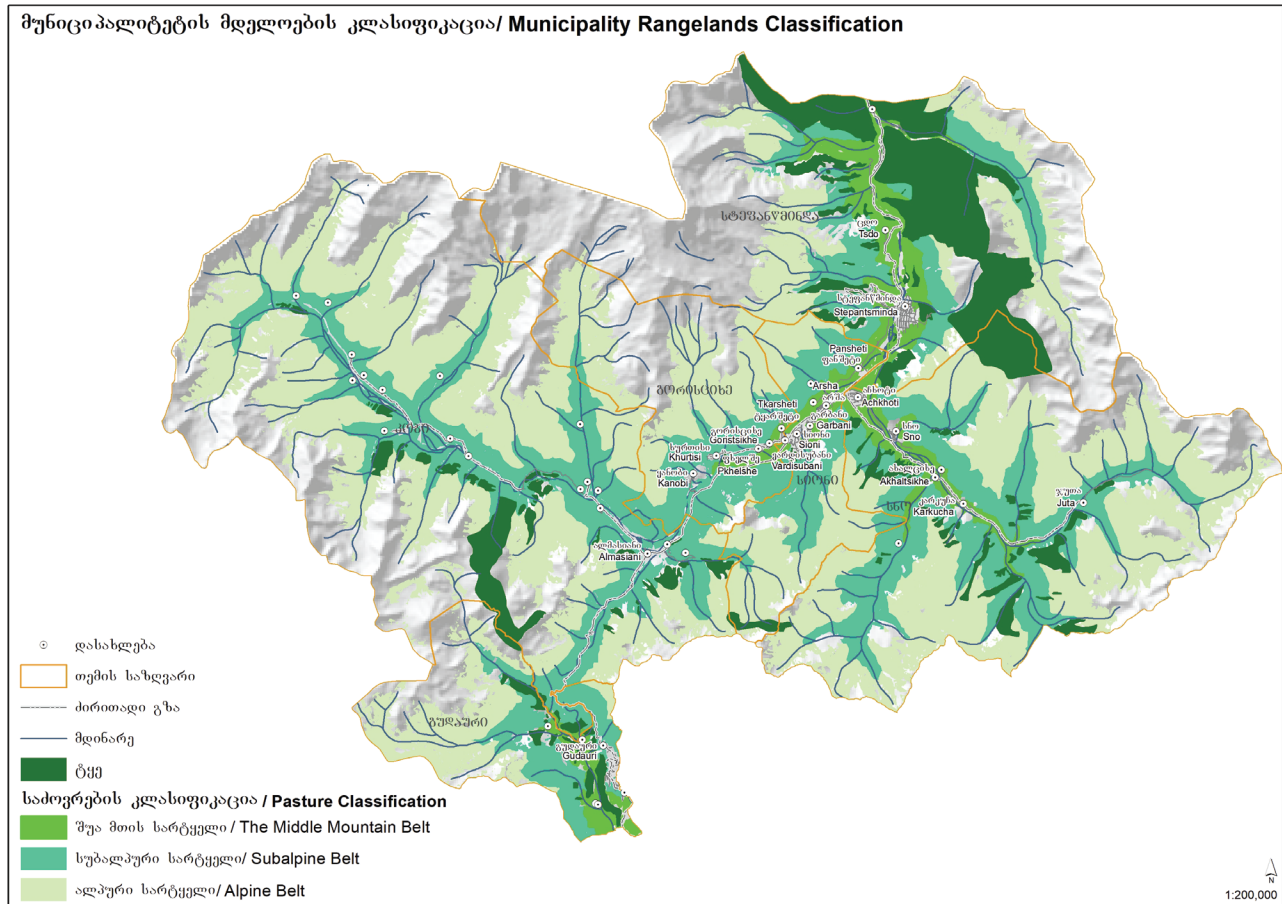
• დასახლება / Settlement
 — ძირითადი გზა / Main road
 — მდინარე / River
 — თემის საზღვარი / Community Border
 — ღაცული ტერიტორია / Protected Areas
 — ტყე Forest
 — საძოვრების საკუთრება / Pasture Ownership
 — სახელმწიფო / State
 — კერძო / Private

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის ფარგლებში არსებული რეგისტრირებული საძოვრებიდან ამ ეტაპზე ოფიციალურად გაიჭარბებულია მხოლოდ სახელმწიფო საძოვრების 307 ჰა (იხ. ცხრილი ქვემოთ). თუმცა მდგომარეობა შეიძლება შეიცვალოს სამომავლოდ და იჭარის შესახებ განახლებული ინფორმაცია ხელმისაწვდომი იქნება ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მერიაში. დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებულ საძოვრებთან დაკავშირებული დეტალები კი ხელმისაწვდომია დაცული ტერიტორიების სააგენტოში. უნდა აღინიშნოს რომ დაცული ტერიტორიების საძოვრების მართვასთან დაკავშირებული საკითხები არ არის წინამდებარე გეგმის შემადგენელი ნაწილი.

საკუთრების ტიპი	რეგისტრირებული საძოვრების ფართობი (ჰა)	გაიჯარებული საძოვრის ფართობი (ჰა)
მუნიციპალური	0.3	0
სახელმწიფო	1531.5	307
კერძო	0.0	0
ჯამი	1531.5	307

3.1.3 საძოვრების კლასიფიცირება

მუნიციპალიტეტის მდელოების კლასიფიკაცია, რომელიც გულისხმობს მცენარეულობის ტიპების იდენტიფიცირებას მცენარეული საფარის სტანდარტული აღწერილობების მიხედვით წარმოდგენილია ქვემოთ რუკაზე. კლასიფიკაცია მომზადდა მდელოების მცენარეულობის სტანდარტული საფარის ტიპის აღწერილობების საფუძველზე (RECC, 2024).

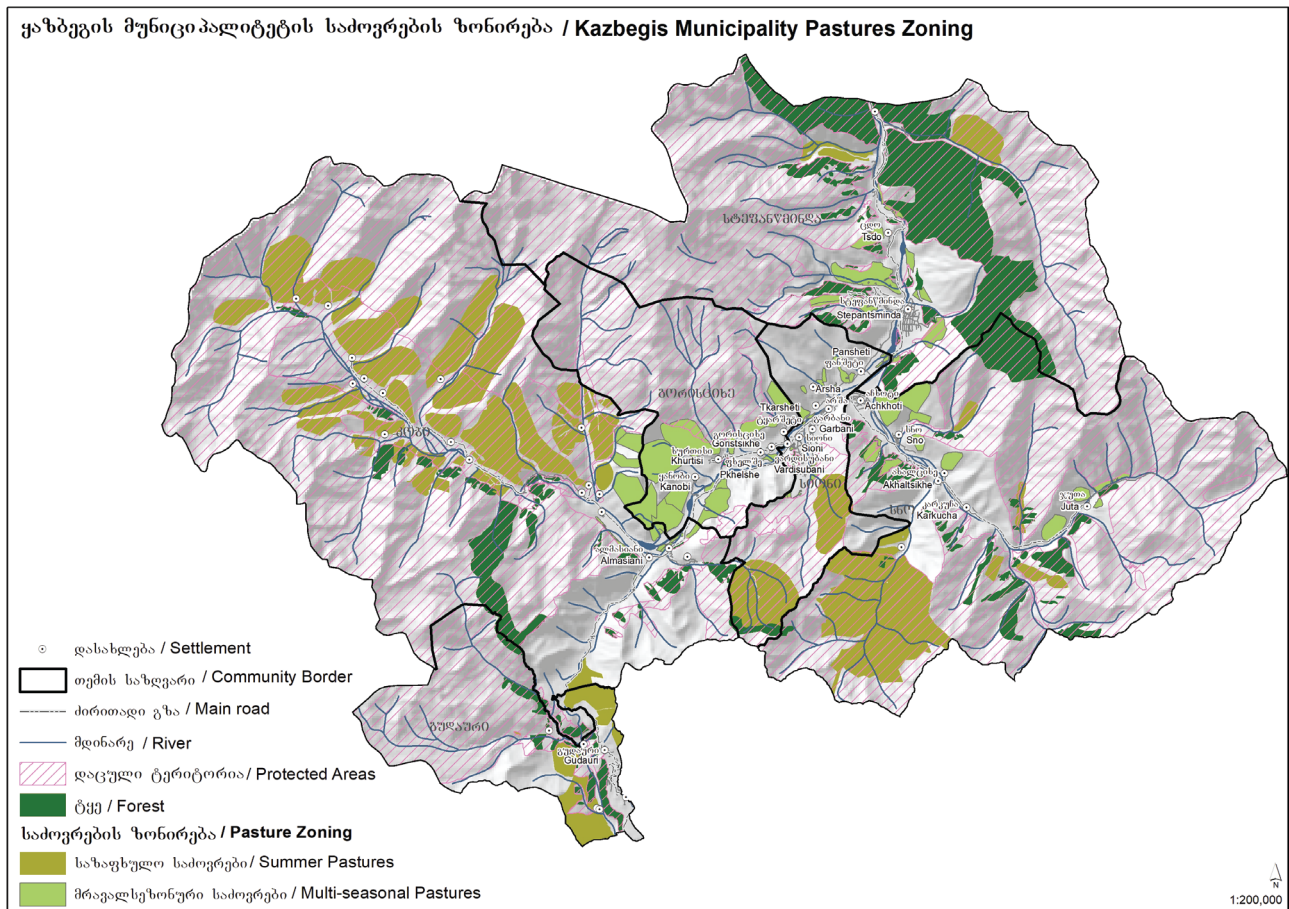

რუკა 12: მუნიციპალიტეტის მდელოების კლასიფიკაცია (RECC, 2024)

3.1.4 საძოვრების ფუნქციური ზონირება

საძოვრების ფუნქციური ზონირების პროცესში განისაზღვრა მუნიციპალიტეტის ფარგლებში არსებული საბაფხულო და მრავალსეზონური საძოვრები ადგილობრივი დაინტერესებული მხარეების (თემის წმენდებულების) ჩართულობით, თანამონაწილეობითი გეოგრაფიული საინფორმაციო სისტემების (PGIS) გამოყენებით. საძოვრების ფენა და შესაბამისად საძოვრების ზონები (საბაფხულო და მრავალსეზონური) ძირითადად მოიცავს: რეგისტრირებულ საძოვრებს, რეგისტრირებულ მიწებს კატეგორიის გარეშე და დაურეგისტრირებელ მიწებს. უნდა აღინიშნოს რომ საბაფხულო საძოვრების გარკვეული ნაწილი დაცული ტერიტორიების ფარგლებშია მოქცეული, მცირე ნაწილი კი ტყის ფონდის ტერიტორიაზე. უნდა აღინიშნოს რომ საბაფხულო საძოვრების უმეტესობა დაცული ტერიტორიების ფარგლებშია მოქცეული. მომავალში საძოვრების კატეგორიზაციის

დასრულების შემდეგ შესაძლებელი იქნება საძოვრების ზონირების მონაცემებში ცვლილების შეტანა. ქვემოთ წარმოდგენილია საძოვრების ზონირების რუკა, საზაფხულო და მრავალსეზონური საძოვრების მითითებით.

რუკა 13: მუნიციპალიტეტის ფუნქციური ზონირება - საზაფხულო და მრავალსეზონური საძოვრები

► 3.1.5 საძოვრების სამეურნეო ერთეულების დელიმინაცია და დარუკება

საძოვრების მდგრადი მართვის ეროვნული პოლიტიკის კონცეფციის მიხედვით საძოვრის სამეურნეო ერთეული არის საძოვრის ან სათიბის ტერიტორია, რომელიც იდენტიფიცირებულია სხვადასხვა კრიტერიუმის მიხედვით მათ შორის საძოვრის კლასი, ზონა, მოსარგებლე, მესაკუთრე, ბუნებრივ-გეოგრაფიული საზღვრები, ა.შ. თუმცა ამ ეტაპზე, არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე რეგისტრირებული ნაკვეთების სამეურნეო ერთეულები განისაზღვრა ძირითადად მესაკუთრის შესახებ ინფორმაციაზე დაყრდნობით და სამეურნეო ერთეულად გამოიყო საკადასტრო ერთეული/ნაკვეთი რომელსაც ყავს კონკრეტული მესაკუთრე (კერძო, მუნიციპალური ან სახელმწიფო). დამატებით საძოვრის სამეურნეო ერთეულები განისაზღვრა საერთო სარგებლობის ტერიტორიებისთვის (რეგისტრირებული თუ არარეგისტრირებული) თანამონაწილეობითი GIS-ის გამოყენებით და მოხდა საძოვრების იდენტიფიცირება სოფლების მიხედვით, ანუ განისაზღვრა მრავალსეზონური და საზაფხულო საძოვრების ტერიტორიები რომლებიც გამოიყენება საძოვრად კონკრეტული სოფლის მოსახლეობის მიერ.

იდენტიფიცირებული საძოვრების შესახებ შემაჯამებელი ინფორმაცია (საძოვრის ფართობი რეგისტრირებული და არარეგისტრირებული ტერიტორიების მიხედვით) სოფლების მიხედვით წარმოდგენილია ქვემოთ მოცემულ ცხრილებში და რუკაზე. თანამონაწიელობითი შეხვედრის დროს უფრო მეტი ყუარდლება მიექცა იმ ტერიტორიების იდენტიფიცირებას რომელიც რეგისტრირებულია და არ აქვს კატეგორია მინიჭებული ან საერთოდ არ არის რეგისტრირებული და გამოიყენება საძოვრად.

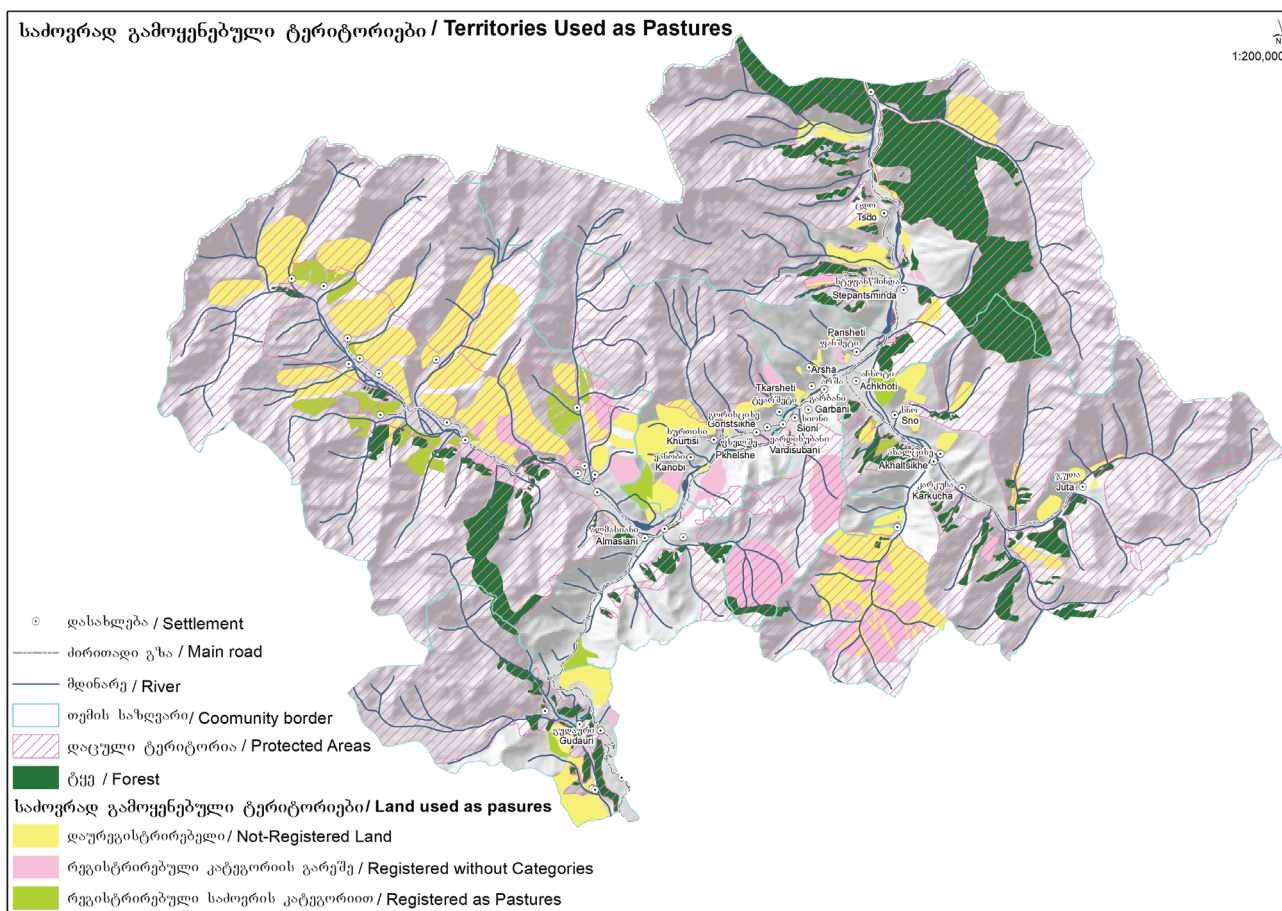
ზემოთ აღნიშნული ინფორმაცია უფრო დეტალურად წარმოდგენილია მომდევნო სექციებში, რომელიც შეიძლება განახლდეს ინფორმაციის დაზუსტების და გადამოწმების შედეგად.

ცხრილი 10: სოფლების დონეზე იდენტიფიცირებული საძოვრების ფართობები რომლებსაც მოსახლეობა იყენებს საძოვრად.

N	დასახლება	რეგისტრირებული საძოვრები - კატეგორიით (ჰა)	რეგისტრირებული საძოვრები - კატეგორიით (ჰა) (საზაფხულო)	რეგისტრირებული საძოვრები - კატეგორიით (ჰა) (შრავალსეზონური)	რეგისტრირებული მიწები -კატეგორიის გარეშე (ჰა)	რეგისტრირებული მიწები - კატეგორიის გარეშე (ჰა) (საზაფხულო)	რეგისტრირებული მიწები - კატეგორიის გარეშე (ჰა) (შრავალსეზონური)	დაურეგისტრირებული მიწები (ჰა)	დაურეგისტრირებული მიწები (ჰა) (საზაფხულო)	დაურეგისტრირებული მიწები (ჰა) (შრავალსეზონური)	სულ საზაფხულო საძოვრების ფართობი (ჰა)	სულ შრავალსეზონური საძოვრების ფართობი (ჰა)	სულ საძოვრების ჯამური ფართობი
1	გორისციხე	0		0	17		17				17	17	
2	ტყარშეთი				67		67	23		23	90	90	
3	ფხელშე							109		109	109	109	
4	ყანობი	150		150	387		387	504		504	1041	1041	
5	ხურთისი				42		42	370		370	411	411	
6	გუდაური	140	140		36	36		744	744		920		920
7	ფალაგყაუ												
8	ქუმლისციხე							148	148		148		148
9	აბანო												
10	გიმარა												
11	დესი												
12	ზემო ოქროყანა												
13	კეტრისი												
14	კობი												
15	კობის თემის მიწები		1083			403		5057	5057		6543		6543
16	მნა												
17	რესი												
18	უხათი												
19	ქვემო ოქროყანა												
20	შევარდენი												
21	ცოცოლთა												
22	ტეფი												
23	ალმასიანი				35		35	15		15	50	50	
24	არშა							13		13	13	13	
25	გარბანი					636		789	782	7	1417	7	1425
26	ვარდისუბანი				6		6	1		1	7	7	
27	სიონი	1		1	1246	1211	35				1211	36	1247
28	ფანშეთი				35		35	26		26	61	61	
29	გაიბოტენი							22		22	22	22	
30	თოთი							17		17	17	17	
31	აჩხოტი							0					
32	ახალციხე							141	81	60	81	60	141
33	კარკუჩა							149	66	83	66	83	149
34	სნო	157		157		55		463	212	252	266	409	675
35	ჯუთა				2		2	91		91		93	93
36	გველეთი												
37	სტეფანწმინდა				417	381	37	1308	1164	144	1544	181	1725
38	გერგეთი				51		51	294		294		345	345
39	ცდო							74		74		74	74
		448	1,223	309	3,435	2,721	714	10,358	8,253	2,104	12,197	3,127	15,324

ცხრილი 11: სოფლების დონეზე იდენტიფიცირებული საძოვრების ფართობები რომლებსაც მოსახლეობა იყენებს საძოვრად (დაცული ტერიტორიების ფარგლებს გარეთ)

N	დასახლება	რეგისტრირებული საძოვრები - კატეგორიით (ჰა)	რეგისტრირებული საძოვრები - კატეგორიით (ჰა) (საზღვრული)	რეგისტრირებული საძოვრები - კატეგორიით (ჰა) (მრავალსეზონური)	რეგისტრირებული მიწები - კატეგორიის გარეშე (ჰა)	რეგისტრირებული მიწები - კატეგორიის გარეშე (ჰა) (საზღვრული)	რეგისტრირებული მიწები - კატეგორიის გარეშე (ჰა) (მრავალსეზონური)	დაურეგისტრირებული მიწები (ჰა)	დაურეგისტრირებული მიწები (ჰა) (საზღვრული)	დაურეგისტრირებული მიწები (ჰა) (მრავალსეზონური)	სულ საზღვრული საძოვრების ფართობი (ჰა)	სულ მრავალსეზონური საძოვრების ფართობი (ჰა)	სულ საძოვრების ჯამური ფართობი
1	გორისციხე	0.3		0.3	16.8		16.8			23.0		17.1	17.1
2	ტყარშეთი				67.5		67.5	23.0		108.9		90.4	90.4
3	ფხელზე							108.9		503.9		108.9	108.9
4	ყანობი	150.0		150.0	387.0		387.0	503.9		303.7		1040.9	1040.9
5	ხურთისი				41.6		41.6	303.7				345.3	345.3
6	გუდაური	139.7	139.7		36.0	36.0		744.3	744.3		920.0		920.0
7	ფალაგყაუ												
8	ქუმლისციხე												
9	აბანო												
10	გიმარა												
11	დესი												
12	ზემო ოქროყანა												
13	კეტრისი												
14	კობი												
15	კობის თემის მიწები							81.0	81.0		81.0		81.0
16	მნა												
17	რესი												
18	უხათი												
19	ქვემო ოქროყანა												
20	შევარდენი												
21	ცოცოლთა												
22	ტეფი												
23	ალმასიანი				34.8		34.8	14.8		14.8		49.6	49.6
24	არშა							13.3		13.3		13.3	13.3
25	გარბანი							7.2		7.2		7.2	7.2
26	ვარდისუბანი				6.5		6.5	0.8		0.8		7.2	7.2
27	სიონი	1.4		1.4	34.8		34.8					36.2	36.2
28	ფანშეთი				35.2		35.2	25.8		25.8		61.0	61.0
29	გაიბოტენი							21.6		21.6		21.6	21.6
30	თოთი							17.2		17.2		17.2	17.2
31	აჩხოტი												
32	ახალციხე							84.9	24.7	60.3	24.7	60.3	84.9
33	კარკუჩა							83.4		83.4		83.4	83.4
34	სნო	157.0		157.0				298.3	98.2	200.2	98.2	357.2	455.3
35	ჯუთა				1.8		1.8	91.0		91.0		92.8	92.8
36	გველეთი												
37	სტეფანშინდა				36.7		36.7	205.3	159.8	45.5	159.8	82.2	242.0
38	გერგეთი				51.0		51.0	294.3		294.3		345.3	345.3
39	ცდო							73.7		73.7		73.7	73.7
		448	140	309	750	36	714	2,997	1,108	1,889	1,284	2,911	4,195

ჟუკა 14: სოფლების გონებე იდენტიფიცირებული სადოვრების ფაქტობები ხომდებსაც მოსახლეობა იყენებს სადოვრად

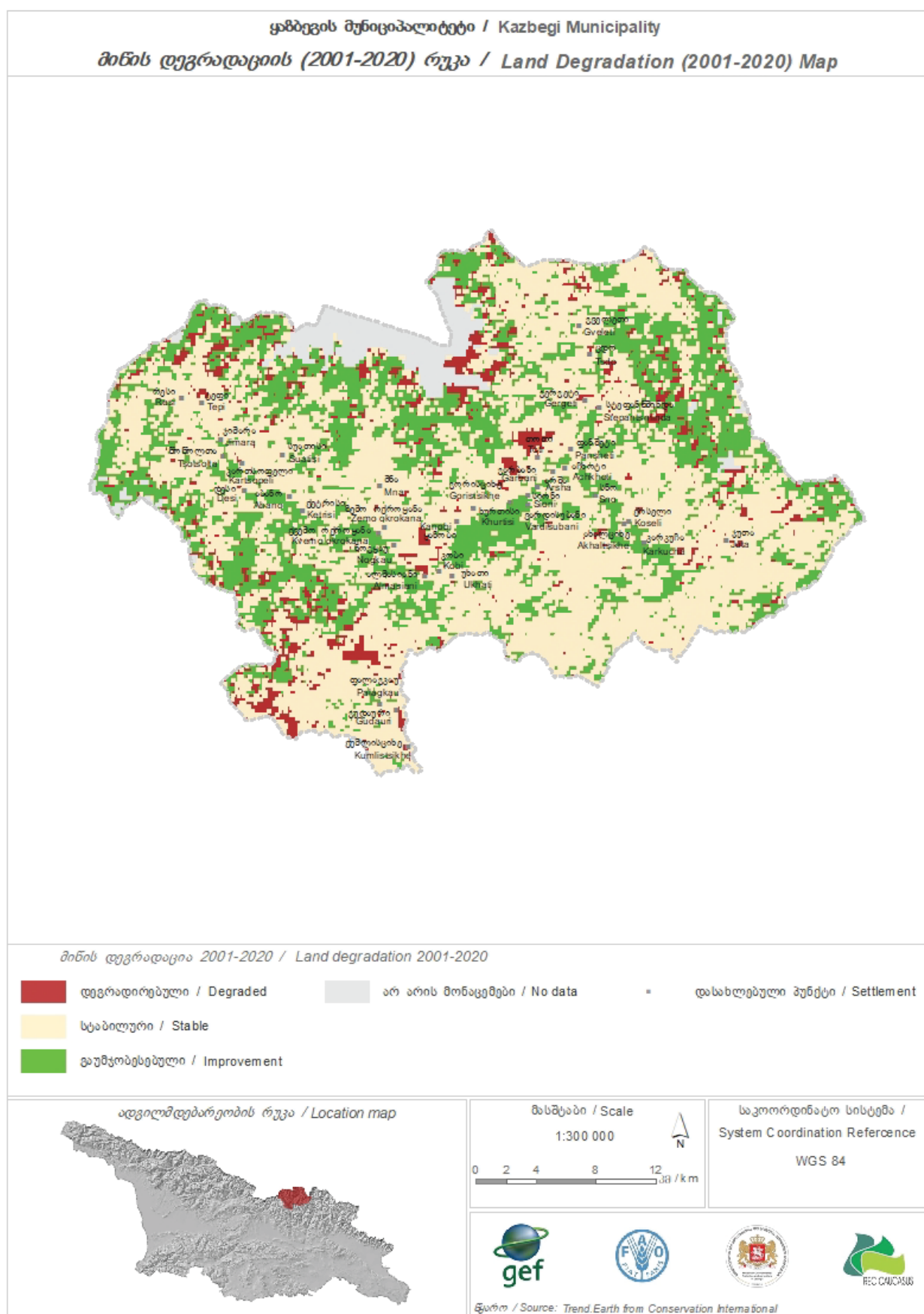
3.1.6 სადოვრების სამეურნეო ერთეულების სარგებლობის რეჟიმის განსაზღვრა/სადოვრებით მოსარგებლეების იდენტიფიცირება

რეგისტრირებული საზაფხულო სადოვრების ძირითადად სახელმწიფო, ხოლო მრავალ-სეზონური სადოვრები (სოფლიდან დაახლოებით 5 კმ რადიუსში) უმეტესად საერთო სარგებლობისაა, რომელიც ნაწილობრივ რეგისტრირებულია სახელმწიფო საკუთრებაში კატეგორიის გარეშე ხოლო ნაწილობრივ არ არის რეგისტრირებული. კონკრეტული სოფლის ტერიტორიის ფარგლებში არსებული სადოვრებით სარგებლობს ამავე სოფლის მოსახლეობა, თუმცა არის გამონაკლისებიც, როცა სადოვრით სარგებლობს მეზობელი სოფლის მოსახლეობა ან სხვა მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლები, უმეტესად საზაფხულო სადოვრების შემთხვევაში. თითოეული იდენტიფიცირებული სადოვრის მოსარგებლის შესახებ ზუსტი ინფორმაციის შეგროვება შესაძლებელი იქნება მას შემდეგ რაც დასრულდება სადოვრების იდენტიფიკაციის და კატეგორიზაციის პროცესი. ზოგადი ინფორმაცია სადოვრებით მოსარგებლეების შესახებ წარმოდგენილია სექცია 4.1-ში, პირუტყვის ოდენობის შესახებ ინფორმაცია წარმოდგენილია სექცია 2.2.1-ში, სოფლის მოსახლეობის რაოდენობა კი წარმოდგენილია დანართ 1-ში.

3.2 საძოვრების დეგრადაციის მდგომარეობა და ხარისხი

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის საძოვრების მდგომარეობის შეფასება ეფუძვნება მიმდინარე პროექტის ფარგლებში მომზადებულ „ყაზბეგის საძოვრების მდგომარეობის შეფასების ანგარიშს“ (RECC, 2023), რომელიც თავისთავად დაფუძნებულია „საძოვრების ინვენტარიზაცია/შეფასება და ძოვების შესაძლებლობების მეთოდოლოგიის“ (RECC, 2022 ბ) ანგარიშზე და მოიცავს მუნიციპალიტეტის საზღვრებში არსებული საძოვრების პროდუქტიულობის/დეგრადაციის ტენდენციების შეფასებას, მდგრადი განვითარების 15.3.1 მიზნის ქვე-ინდიკატორების მიხედვით (მიწის საფარი, მიწის პროდუქტიულობა და ნიადაგის ორგანული ნახშირბადი). შეფასების მსგავსი მიდგომა საჭიროა იმისათვის, რომ საძოვრების მართვის დაგეგმვისას, გათვალისწინებული იქნეს საძოვრების მდგომარეობა და, სადაც შესაძლებელია, წახალისდეს ნიადაგის აღდგენის ღონისძიებები, რაც საბოლოოდ ხელს შეუწყობს მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევას. საძოვრების მდგომარეობის შეფასებისას მუნიციპალიტეტის დონეზე ინფორმაციის მოპოვების დროს გამოყენებული იყო ა) დისტანციური ზონდირების ტექნოლოგია, ბ) თანამონაწილეობით მიდგომა დაინტერესებული მხარეების ჩართულობით და გ) საველე გასვლები ინფორმაციის სისწორისა და გამოვლენილი ტენდენციების ადგილზე გადასამოწმებლად (RECC, 2022 ა).

საძოვრების და სათიბების მდგომარეობის შეფასების შედეგად გამოვლენილი მიწის დეგრადაციის ტენდენცია ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში წარმოდგენილია რუკაზე ქვემოთ.

ჟუკა 15: საძოვხეების და სათიბების მიწის დეგრადაციის გენდენცია 2001-2020 (წყაჟო: RECC, 2023)

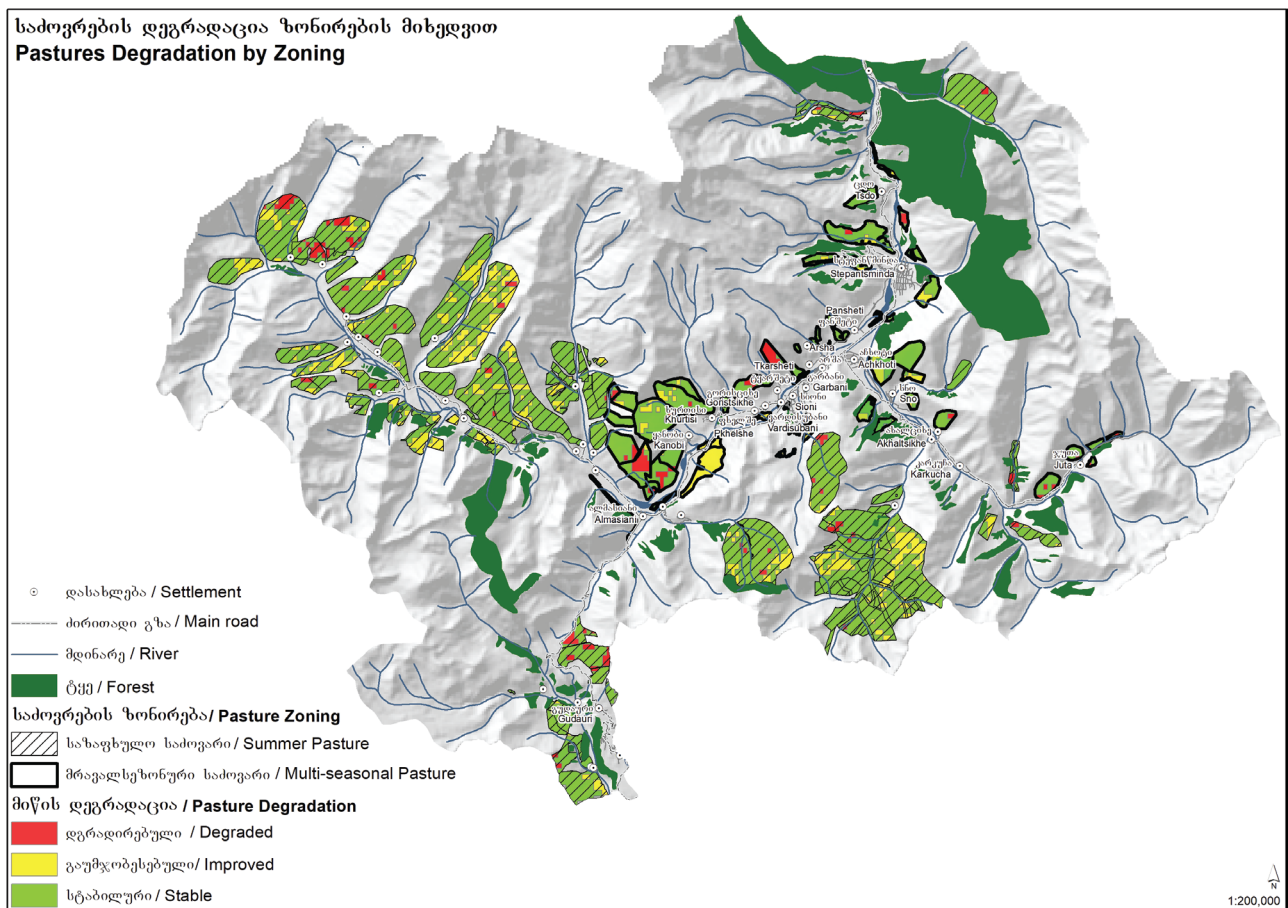
საძოვრების და სათიბების მიწის დეგრადაციის ტენდენციის რუკაზე, რომელიც მიღებულია დისტანციური ზონდირების ტექნოლოგიის გამოყენებით ასახავს 3 ტიპის ტერიტორიას. ტერიტორიები სტატუსით "დეგრადირებული", "სტაბილური" და "გაუმჯობესებული".

რადგანაც მუნიციპალიტეტის დონეზე საძოვრების დაგეგმვის პროცესისათვის მნიშვნელოვანია იმის ცოდნა, თუ რა მდგომარეობაშია მუნიციპალიტეტის ფარგლებში იდენტიფიცირებული სხვადასხვა ფუნქციონალური დანიშნულების საძოვრები (მრავალსეზონური და საზაფხულო საძოვრები), რა ზემოქმედებას ახდენს მიწის საკუთრება და მიწათსარგებლობის სხვადასხვა რეჟიმები (საერთო სარგებლობა, იჯარა) საძოვრების მდგომარეობაზე. შესაბამისად საძოვრების მდგომარეობის შეფასების შედეგად მიღებული მონაცემების გაანალიზება ფუნქციური ზონების, საკუთრების ფორმების და სარგებლობის რეჟიმების მიხედვით წარმოდგენილია ცხრილში ქვემოთ.

ცხიდი 12: სხვადასხვა ფუნქციონალური დანიშნულების საძოვრების ფაქტობრივი, ასევე საძოვრების სტატუსი საკუთრებისა და საჩვენებლობის ფორმების მიხედვით

	მთლიანი ფართობი, ჰა	მთლიანი ფართობის პროცენტული წილი	დეკლარირებული ფართობი, ჰა	დეკლარირებული პროცენტული წილი	სტაბილურის ფართობი, ჰა	სტაბილურის პროცენტული წილი	გაუმჯობესების ფართობი ჰა	გაუმჯობესების პროცენტული წილი	საძოვრების ფართობის დეკლარაციის დაუდგენელი კატეგორიით
საძოვრის ფუნქციური დანიშნულება (დაცული ტერიტორიების გარეთ)									
მრავალსებონური საძოვრები (მოსახლეობის მიერ იდენტიფიცირებული, მათ შორის რეგისტრირებული საძოვარი, რეგისტრირებული ნაკვეთი კატეგორიის გარეშე, დაურეგისტრირებული) დაცული ტერიტორიების გარეთ	2911	69	324	72	2032	65	555	89	0
საზაფხულო საძოვრები (მოსახლეობის მიერ იდენტიფიცირებული, მათ შორის რეგისტრირებული საძოვარი, რეგისტრირებული ნაკვეთი კატეგორიის გარეშე, დაურეგისტრირებული) დაცული ტერიტორიების გარეთ	1284	31	128	28	1075	35	65	11	15
სულ	4195	100	452	100	3107	100	620	100	15
საძოვრის ფუნქციური დანიშნულება (დაცული ტერიტორიების შიგნით)									
მრავალსებონური საძოვრები (მოსახლეობის მიერ იდენტიფიცირებული, მათ შორის რეგისტრირებული საძოვარი, რეგისტრირებული ნაკვეთი კატეგორიის გარეშე, დაურეგისტრირებული) დაცული ტერიტორიების შიგნით	216	2	0	0	149	2	67	3	0
საზაფხულო საძოვრები (მოსახლეობის მიერ იდენტიფიცირებული, მათ შორის რეგისტრირებული საძოვარი, რეგისტრირებული ნაკვეთი კატეგორიის გარეშე, დაურეგისტრირებული) დაცული ტერიტორიების შიგნით	10914	98	394	4	8323	98	2047	97	150
სულ	11129	100	394	4	8472	100	2114	100	150
რეგისტრირებული საძოვრების საკუთრების ფორმა და რეჟიმი (იჯარა)									
კერძო საძოვრები (დაცული ტერიტორიების გარეთ)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
იჯარით გაცემული სახელმწიფო საძოვარი (დაცული ტერიტორიების გარეთ)	307	68	64	65	170	63	73	93	0
იჯარით გაცემული სახელმწიფო საძოვარი (დაცული ტერიტორიების გარეთ)	141	31	35	35	101	37	5	6	0
სულ	448	100	99	100	271	100	78	100	0

ზემოთ მოცემულ ცხრილში საძოვრების ფუნქციური ზონების ანალიზის შედეგად შეიძლება ითქვას რომ დაცული ტერიტორიების გარეთ წარმოდგენილი მრავალსეზონური საძოვრები უფრო მეტად დეგრადირებულია ვიდრე საზაფხულო საძოვრები. ასევე საძოვრების გაუმჯობესების პროცენტული წილი მრავალსეზონური საძოვრებისთვისაც უფრო მეტია საზაფხულო საძოვრებთან შედარებით. დაცული ტერიტორიების ფარგლებში მრავალსეზონური საძოვრები ნაკლებადაა წარმოდგენილი, საძოვრების დეგრადაცია (4 %) წარმოდგენილია საზაფხულო საძოვრებზე. საძოვრების დეგრადაცია ზონირების მიხედვით წარმოდგენილია ქვემოთ მოცემულ რუკაზე

რუკა 16: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის დეგრადაცია საძოვრების ზონირების მიხედვით

ზემოთ ნაჩვენები რუკის ანალიზის შედეგად მრავალსეზონური საძოვრების (დაცული ტერიტორიების გარეთ) დეგრადირების ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი გამოიკვეთა შემდეგ სოფლებში: ყანობი, ტყარშეთი, ფხელშე, ხურთისი, კარკუჩა, სტეფანწმინდა, ჯუთა, გერგეთი, ახალციხე, ფანშეთი, ცდო, არშა, ალმასიანი.

რაც შეეხება საძოვრების საკუთრების ფორმების მიხედვით ანალიზის შედეგებს, რეგისტრირებული საძოვრების 99 % სახელმწიფო საკუთრებაშია (ერთი გამონაკლისის გარდა, კერძო საკუთრებაშია 0.3 ჰექტარი ნაკვეთი), და შესაბამისად საძოვრების დეგრადაცია სახელმწიფო საკუთრების მიწებზე ფიქსირდება. აღსანიშნავია რომ იჯარით გაცემული საძოვრების უფრო მეტად დეგრადირებულია ვიდრე იჯარით გაცემული საძოვრები.

4. მეცხოველეობისა და საძოვრებით სარგებლობის აკსეპტული პრაქტიკა

4.1 საძოვრებით მოსარგებლეები ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით და პირუტყვის ოდენობა

მუნიციპალიტეტის საზაფხულო საძოვრების მოსარგებლეები ყაზბეგის მოსახლეობასთან ერთად არის ასევე სხვა მუნიციპალიტეტების მოსახლეობაც, მეტწილად დაცული ტერიტორიების ფარგლებში არსებულ (თრუსოს ხეობაში) საძოვრებზე.

მუნიციპალიტეტის საერთო საძოვრების ძირითადი მოსარგებლეები კი მიმდებარე სოფლის (დაახლოებით 5 კმ რადიუსში) მოსახლეობაა.

მუნიციპალიტეტის საძოვრების მოსარგებლეების შესახებ ინფორმაცია წარმოდგენილია სექცია 4.2-ში, გაანგარიშებული პირუტყვის ერთეული 1 ჰა საძოვარზე სოფლების და თემების მიხედვით² კი წარმოდგენილია ქვემოთ მოცემულ ცხრილებში:

² გასათვალისწინებელია რომ საძოვრების ფართობი არ მოიცავს სხვა კატეგორიის სს მიწებს რომელიც გამოიყენება საძოვრად, ასევე საძოვრების ფართობი მოიცავს კერძო საკუთრების საძოვრებსაც.

ცხილი 13: პიხუტყვის ეხთუელი 1 ჰა საძოვრის ფაჩოთბზე სოფდების მიხედვით

N	დასახლება	სულ საძოვრების ფართობი (ჰა)	პირუტყვის ერთეულ	ჰა - 1 პირუტყვის ერთეულზე	პირუტყვის ერთეული 1 ჰა-ზე
1	გორისციხე	17.10	80	0.21	4.68
2	ტყარშეთი	90.43	120	0.75	1.33
3	ფხელშე	108.95	70	1.56	0.64
4	ყანობი	1040.94	200	5.20	0.19
5	ხურთისი	411.37	400	0.86	1.16
6	გუდაური	919.98	840	1.10	0.91
7	ფალაგყაუ		0	0.00	0.00
8	ქუმლისციხე	148.20	50	0.00	0.00
9	აბანო		100	0.00	0.00
10	გიმარა		150	0.00	0.00
11	დესი		220	0.00	0.00
12	ზემო ოქროყანა		0	0.00	0.00
13	კეტრისი		1000	0.00	0.00
14	კობი		1000	0.00	0.00
15	კობის თემის მიწები	6542.87	0	0.00	0.00
16	მნა		300	0.00	0.00
17	რესი		100	0.00	0.00
18	უხათი		700	0.00	0.00
19	ქვემო ოქროყანა		200	0.00	0.00
20	შევარდენი		360	0.00	0.00
21	ცოცოლთა		200	0.00	0.00
22	ტეფი		300	0.00	0.00
23	ალმასიანი	49.64	0	0.00	0.00
24	არშა	13.29	850	0.02	63.95
25	გარბანი	1424.68	60	0.12	8.28
26	ვარდისუბანი	7.23	20	0.36	2.77
27	სიონი	1247.41	190	0.19	5.24
28	ფანშეთი	61.02	30	2.03	0.49
29	გაიბოტენი	21.57	0	0.00	0.00
30	თოთი	17.23	0	0.00	0.00
31	აჩხოტი		106	0.00	0.00
32	ახალციხე	141.37	64	1.33	0.75
33	კარკუჩა	149.06	80	1.04	0.96
34	სნო	674.88	380	1.20	0.83
35	ჰუთა	92.84	50	1.86	0.54
36	გველეთი		200	0.00	0.00
37	სტეფანწმინდა	1724.92	600	0.40	2.48
38	გერგეთი	345.32	0	0.00	0.00
39	ცდო	73.72	30	2.46	0.41
		15324			

ცხილი 14: პიხუტყვის ეხთუღი 1 ჰა საძოვრის ფაჩოთბზე სოფდების მიხედვით (დაცუღი ტეჩიგოჩიების გაჩეთ)

N	დასახლება	სულ საძოვრების ფართობი (ჰა)	პირუტყვის ერთეულ	ჰა - 1 პირუტყვის ერთეულზე	პირუტყვის ერთეული 1 ჰა-ზე
1	გორისციხე	17.10	80	0.21	4.68
2	ტყარშეთი	90.43	120	0.75	1.33
3	ფხელშე	108.95	70	1.56	0.64
4	ყანობი	1040.94	200	5.20	0.19
5	ხურთისი	345.28	400	1.03	0.97
6	გუდაური	919.97	840	1.10	0.91
7	ფალაგყაუ		0	0.00	0.00
8	ქუმლისციხე		50	2.96	0.34
9	აბანო		100	0.00	0.00
10	გიმარა		150	0.00	0.00
11	დესი		220	0.00	0.00
12	ზემო ოქროყანა		0	0.00	0.00
13	კეტრისი		1000	0.00	0.00
14	კობი		1000	0.00	0.00
15	კობის თემის მიწები	80.99	0	0.00	0.00
16	მნა		300	0.00	0.00
17	რესი		100	0.00	0.00
18	უხათი		700	0.00	0.00
19	ქვემო ოქროყანა		200	0.00	0.00
20	შევარდენი		360	0.00	0.00
21	ცოცოლთა		200	0.00	0.00
22	ტეფი		300	0.00	0.00
23	ალმასიანი	49.64	0	0.00	0.00
24	არშა	13.29	850	0.02	63.95
25	გარბანი	7.25	60	23.74	0.04
26	ვარდისუბანი	7.23	20	0.36	2.77
27	სიონი	36.25	190	6.57	0.15
28	ფანშეთი	61.02	30	2.03	0.49
29	გაიბოტენი	21.57	0	0.00	0.00
30	თოთი	17.23	0	0.00	0.00
31	აჩხოტი		106	0.00	0.00
32	ახალციხე	84.91	64	2.21	0.45
33	კარკუჩა	83.42	80	1.86	0.54
34	სნო	455.35	380	1.78	0.56
35	ჰუთა	92.84	50	1.86	0.54
36	გველეთი		200	0.00	0.00
37	სტეფანწმინდა	241.98	600	2.87	0.35
38	გერგეთი	345.32	0	0.00	0.00
39	ცდო	73.72	30	2.46	0.41
		4195			

ცხილი 15: პიუტყვის ეხთული 1 ჰა საძოვხის ფაჲთობზე თემების მიხედვით

თემის დასახელება	სულ საძოვრების ფართობი (ჰა)	პირუტყვის ერთეულ	ჰა - 1 პირუტყვის ერთეულზე	პირუტყვის ერთეული 1 ჰა-ზე
გორისციხე	1602.70	870	1.84	0.54
გუდაური	919.97	890	1.03	0.97
კობი	130.63	4630	0.03	35.44
სიონი	163.83	1150	0.14	7.02
სნო	716.51	680	1.05	0.95
დაბა სტეფანწმინდა	661.02	830	0.80	1.26

ცხილი 16: პიუტყვის ეხთული 1 ჰა საძოვხის ფაჲთობზე თემების მიხედვით (დაცუდი გეჲიგოჲიების გაჲეთ)

თემის დასახელება	სულ საძოვრების ფართობი (ჰა)	პირუტყვის ერთეულ	ჰა - 1 პირუტყვის ერთეულზე	პირუტყვის ერთეული 1 ჰა-ზე
გორისციხე	1668.79	870	1.92	0.52
გუდაური	1068.18	890	1.20	0.83
კობი	6592.51	4630	1.42	0.70
სიონი	2792.43	1150	2.43	0.41
სნო	1058.14	680	1.56	0.64
დაბა სტეფანწმინდა	2143.96	830	2.58	0.39

4.2 საძოვრებით სარგებლობის არსებული პრაქტიკა და ინფრასტრუქტურის მდგომარეობა

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში მიწის დეგრადაციის, ძირითადად, საძოვრებზე ვხვდებით, რაც ნაწილობრივ განპირობებულია ბუნებრივი პროცესებით, რასაც მეტწილად რთული რელიეფური პირობები განსაზღვრავს. საძვრების და სათიბების დიდი ნაწილი განლაგებულია ძლიერ დაქანებულ 20-30 გრადუსით დახრილ ფერდობებზე, რომელთა 80% სუბალპურ და ალპურ სარტყლებშია მოქცეული. ბუნებრივ პროცესებთან ერთად აღსანიშნავია საძოვრების მართვის არაგონივრული პრაქტიკა, რაც აძლიერებს მცენარეული საფრის დეგრადაციას და ხელს უწყობს ნიადაგის ეროზიის განვითარებას. შედეგად ეცემა საძოვრების პროდუქტიულობა და ძლიერდება მცენარეული და ნიადაგური საფრის დეგრადაციის პროცესი (CENN, 2020).

საძოვრებზე წყლის/დასარწყულებლების არსებობა არ წარმოადგენს პრობლემურ საკითხს. საძოვრებთან მისასვლელი გზები მეტნაკლებად დამაკმაყოფილებელია, გამონაკლისს წარმოადგენს რამოდენიმე სოფელი.

საძოვრების ძირითად პრობლემებს წარმოადგენს:

- საკუთრებასთან და კატეგორიის ცვლილებასთან დაკავშირებული საკითხები:
 - ზოგიერთ სოფელში მოსახლეობა ითხოვს კატეგორიის გარეშე რეგისტრირებული ტერიტორიებისთვის, რომლებიც გამოიყენება საძოვრებად, საძოვრის კატეგორიის მინიჭებას და მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში რეგისტრირებას (როგორც დაცული ტერიტორიების გარეთ ასევე დაცული ტერიტორიების შიგნით);
 - მოსახლეობა ითხოვს დაურეგისტრირებელი ტერიტორიებისთვის, რომლებიც გამოიყენება საძოვრებად, მიწის რეგისტრაციას მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში საძოვრის კატეგორიით (როგორც დაცული ტერიტორიების გარეთ ასევე დაცული ტერიტორიების შიგნით);
- კონკრეტული ტერიტორიებზე საჭიროა საძოვრების შემღობვა, რომ კონკრეტული საძოვარი დაცული იყოს სხვა სოფლის საქონლისგან;
- კონკრეტული ტერიტორიებზე გზები მოუწესრიგებელია და არ არის საჩრდილობლები;
- კონკრეტული ტერიტორიები გაბუჩქნარებულია, გავრცელებულია ღვია.
- საძოვრების გარკვეული არეალები (ძირითადად საზაფხულო საძოვრები) დაცული ტერიტორიების ფარგლებშია რომელსაც დაცული ტერიტორიების სააგენტო მართავს.

მიმდინარე პროექტის ფარგლებში, სოფელ სნოში შეირჩა საპილოტე საძოვარი სადაც მიმდინარეობს საძოვრების პროდუქტიულობის და ეკოსისტემის აღდგენითი სამუშაოები, რომლის ფარგლებშიც მოეწყო საძოვრების ინფრასტრუქტურა. პილოტ პროექტის

შესახებ უფრო მეტი დეტალების ნახვა შესაძლებელია განახლების პილოტ პროექტის საძოვრების და ეკოსისტემის აღდგენის გეგმაში (RECC, 2022 დ).

უფრო დეტალურად სოფლების მიხედვით საძოვრებით სარგებლობის არსებული პრაქტიკა და საძოვრების ინფრასტრუქტურის შესახებ ინფორმაცია მოცემულია ქვემოთ ცხრილში და ქვემოთ წარმოდგენილ რუკებზე³:

ცხრილი 17: სოფლის საძოვრებზე ახსებული მდგომარეობა

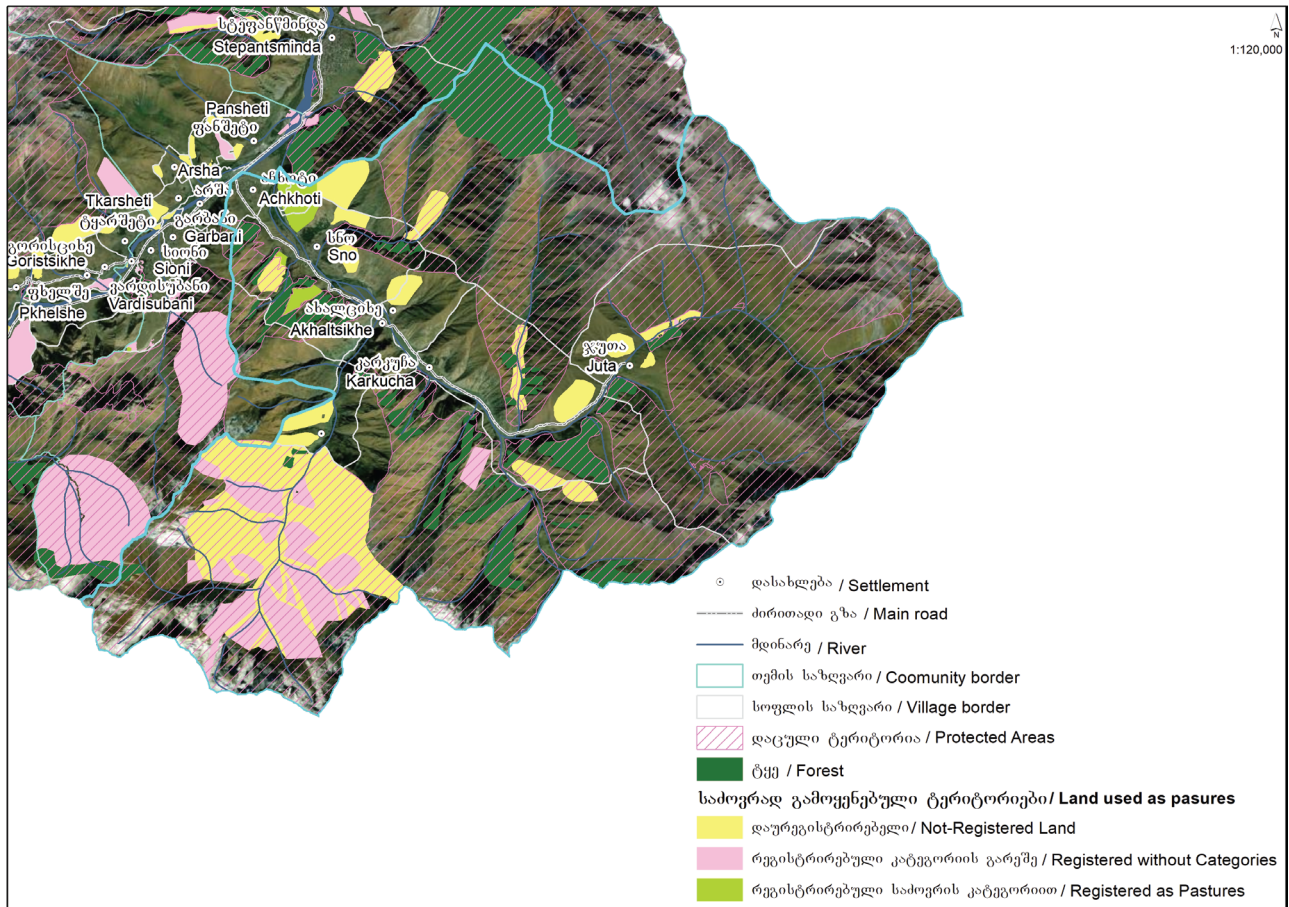
N	თემი	N	სოფელი	არსებული სიტუაცია
1	გორისციხე	1	გორისციხე	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 23; საჭიროა საძოვრის შემოღობვა რომ სხვა სოფლის საქონელი არ შემოვიდეს
		2	ტყარშეთი	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 20; საჭიროა საძოვრის შემოღობვა რომ სხვა სოფლის საქონელი არ შემოვიდეს
		3	ფხელშე	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 23; საჭიროა საძოვრის შემოღობვა რომ სხვა სოფლის საქონელი არ შემოვიდეს, სხვა სოფელიც იყენებს
		4	ყანობი	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 47; საჭიროა პირობითი საზღვრის მონესრიგება
		5	ხურთისი	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 18; საჭიროა პირობითი საზღვრის მონესრიგება
2	გუდაური	6	გუდაური	საძოვრების მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია
		7	ფალაგყაუ	
		8	ქუმლისციხე	საძოვრების მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია. მოსარგებლეები შემოდიან დუშეთის მუნიციპალიტეტიდან
3	კობი	9	აბანო	
		10	გიმარა	
		11	დესი	
		12	ზემო ოქროყანა	
		13	კეტრისი	
		14	კობი	
		15	კობის თემის მიწები	მოსარგებლეები უცნობია, ძირითადად სხვა მუნიციპალიტეტებიდან შემოდიან (თრუსოს ხეობა)
		16	მნა	
		17	რესი	
		18	უხათი	
		19	ქვემო ოქროყანა	
		20	შევარდენი	
		21	ცოცოლთა	
		22	ტეფი	
		23	ალმასიანი	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 13; საძოვრების ფართობი დაახლოებით 40 ჰა

³ იდენტიფიცირებული საძოვრების სივრცული ფაილი დეტალური ცხრილით თან ერთვის გეგმას

4	სიონი	24	არშა	საძოვრების მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია; მოსარგებლე 252
		25	გარბანი	საძოვრების მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია; მოსარგებლე 201
		26	ვარდისუბანი	საძოვრების მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია; მოსარგებლე 41
		27	სიონი	საძოვრების მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია; მოსარგებლე 248
		28	ფანშეტი	საძოვრების მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია; მოსარგებლე 48
		29	გაიბოტენი	
		30	თოთი	
5	სნო	31	აჩხოტი	მოსარგებლო 20
		32	ახალციხე	მოსარგებლე 10
		33	კარკუჩა	გაბუჩქნარებული; გავრცელებულია ღვია
		34	სნო	ნაწილობრივ დეგრადირებული; საჩრდილობლის მოწყობა
		35	ჯუთა	გაბუჩქნარებული; გავრცელებულია ღვია
5	დაბა სტეფანწმინდა	36	გველეთი	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 4; გზა მოსაწესრიგებელია
		37	სტეფანწმინდა	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 654; გზა მოსაწესრიგებელია
		38	გერგეთი	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 224; გზა მოსაწესრიგებელია
		39	ცდო	საძოვრების მდგომარეობა კარგია; მოსარგებლე 12

4.2.1 სნოს თემი ⁴

სნოს თემის საძოვრების რუკა და დეტალური ინფორმაცია წარმოადგენილია ქვემოთ მოცემულ რუკაზე და ცხრილში.

რუკა 17: სნოს თემის საძოვრები

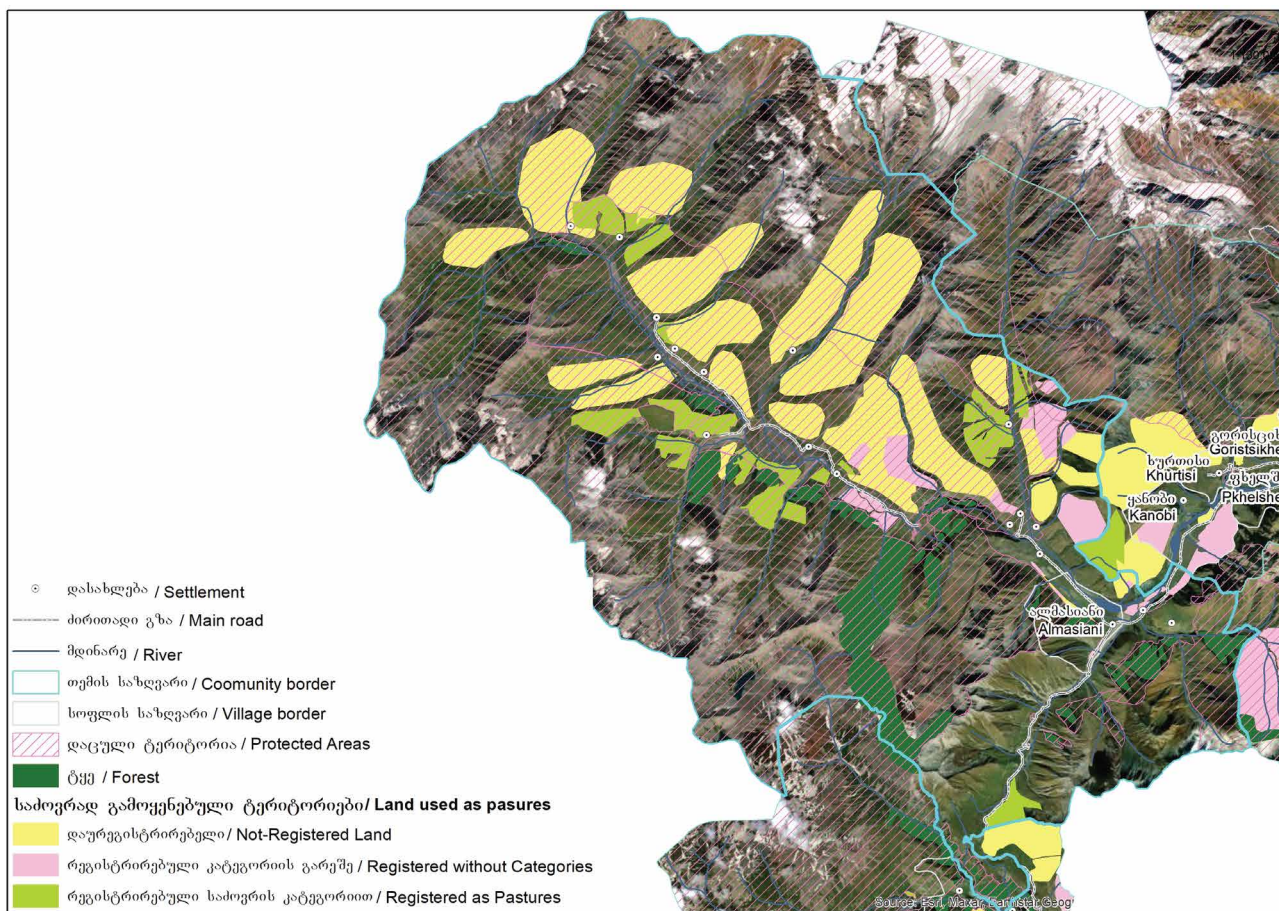
⁴საძოვრების იდენტიფიცირებისთვის გამოყენებულია საჯარო რეესტრიდან მიღებული 2024 წლის ივნისისთვის რეგისტრირებული საძოვრების შესახებ მონაცემები

ცხილი 18: სნოს თემის საძოვებრი

საკადასტრო კოდი	კატეგორია	დაცული ტერიტორია	საკუთრება	ფართობი (ჰა)	სოფელი	სტატუსი	ზონა	კომენტარი
1		კი		56.46	ახალციხე	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
2		არა		60.25	ახალციხე	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
3		არა		24.66	ახალციხე	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.972		არა	სახელმწიფო	1.80	ჯუთა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
4		არა		42.79	ჯუთა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
5		არა		10.95	ჯუთა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
6		არა		37.30	ჯუთა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
7		არა		83.42	კარკუნა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
8		კი		65.64	კარკუნა	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.19.340	საძოვარი	არა	სახელმწიფო	6.16	სნო	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	სოფლის საძოვარი	
9		კი		51.31	სნო	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.02.11.709	საძოვარი	არა	სახელმწიფო	113.75	სნო	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	სოფლის საძოვარი	
74.02.18.221	საძოვარი	არა	სახელმწიფო	37.09	სნო	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	სოფლის საძოვარი	
74.02.15.812		კი	სახელმწიფო	54.79	სნო	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
10		კი		45.21	სნო	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
11		კი		68.23	სნო	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
12		არა		126.18	სნო	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	ცხვრის საძოვარი
13		არა		36.47	სნო	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	საქონლის საძოვარი
14		არა		37.54	სნო	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	ხბოს საძოვარი
15		არა		34.03	სნო	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
16		არა		64.13	სნო	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	

▶ 4.2.2 კობის თემი

კობის თემის საძოვრების რუკა და დეტალური ინფორმაცია წარმოადგენილია ქვემოთ მოცემულ რუკაზე და ცხრილში.

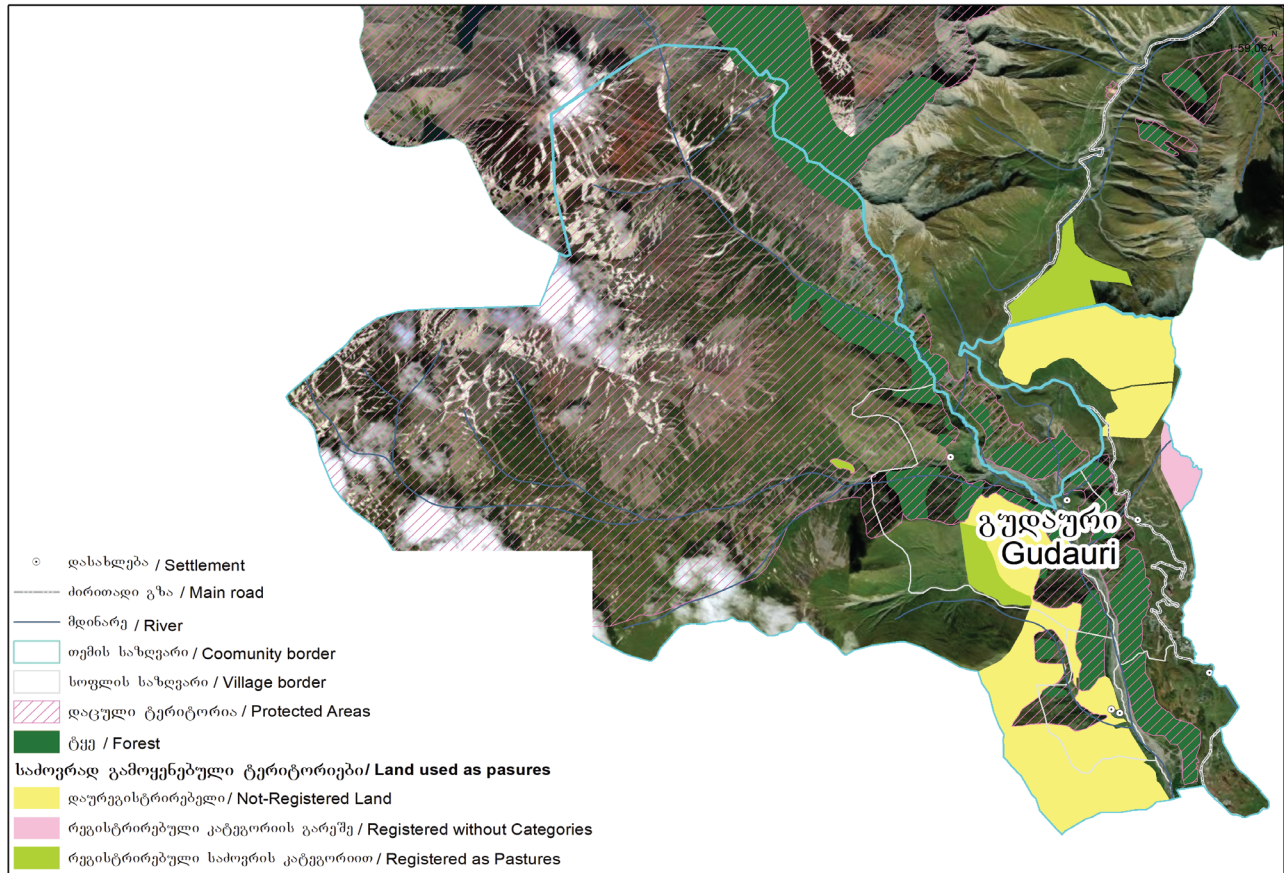
რუკა 18: კობის თემის საძოვრები

ცხიდი 19: კობის თემის საძოვხეობი

[illegible]

4.2.3 გუდაურის თემი

გუდაურის თემის საძოვრების რუკა და დეტალური ინფორმაცია წარმოადგენილია ქვემოთ მოცემულ რუკაზე და ცხრილში.

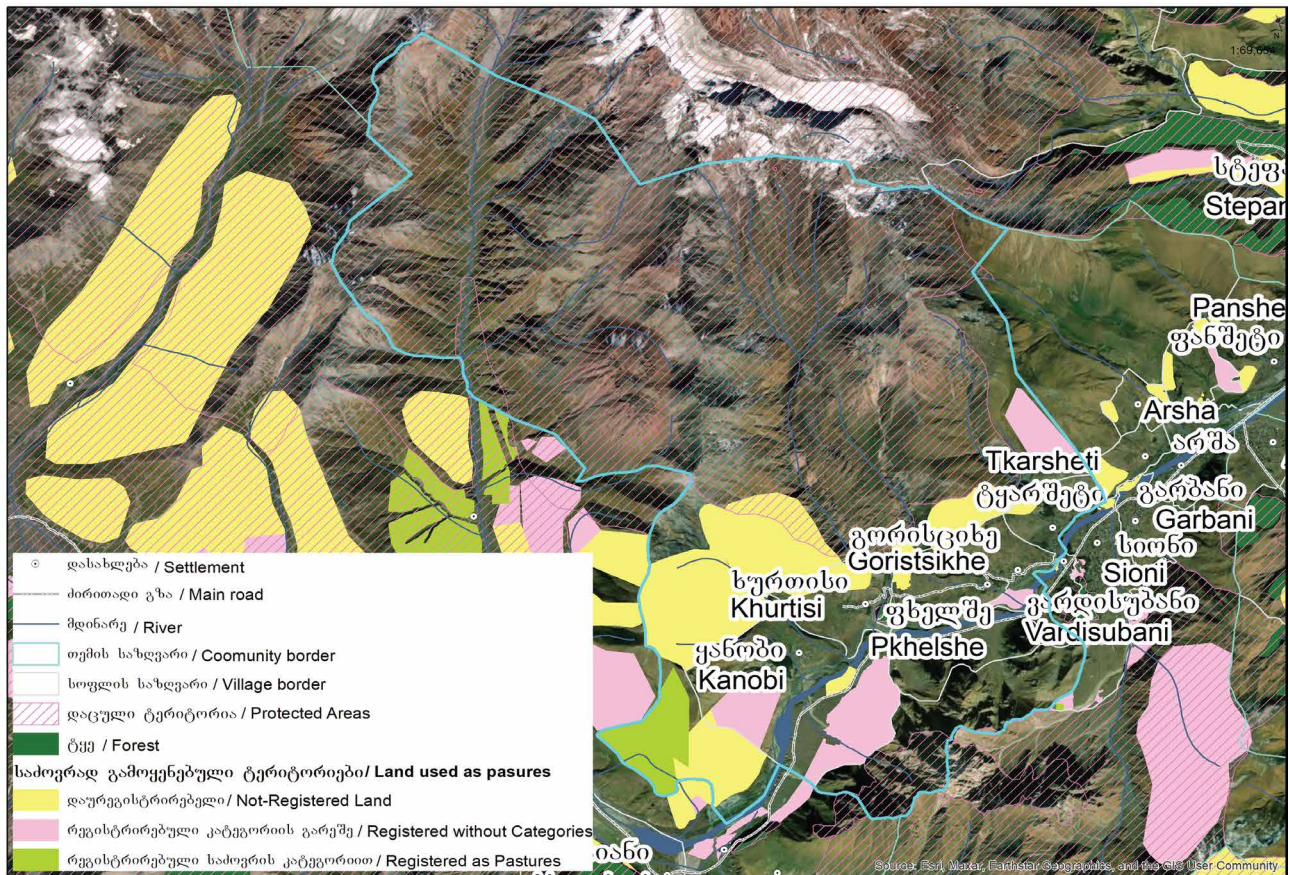
რუკა 19: გუდაურის თემის საძოვრები

ცხრილი 20: გუდაურის თემის საძოვრები

საკადასტრო კოდი	კატეგორია	დაცული ტერიტორია	საკუთრება	ფართობი (ჰა)	სოფელი	სტატუსი	ზონა	კომენტარი
74.06.13.167	საძოვარი	არა	სახელმწიფო	46.33	გუდაური	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	საზღვრული საძოვარი	
74.06.13.169	საძოვარი	არა	სახელმწიფო	3.34	გუდაური	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	საზღვრული საძოვარი	
74.06.11.809	საძოვარი	კი	რეგისტრაცია გაუმკმეზელია	0.01	გუდაური	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	საზღვრული საძოვარი	საკადასტრო კოდი გადასამოწმებელია
1		არა		206.09	გუდაური	დაურეგისტრირებული	საზღვრული საძოვარი	
2		არა		53.47	გუდაური	დაურეგისტრირებული	საზღვრული საძოვარი	
74.06.14.931		არა	სახელმწიფო	36.00	გუდაური	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზღვრული საძოვარი	
3		არა		484.73	გუდაური	დაურეგისტრირებული	საზღვრული საძოვარი	
4		კი		148.20	ქუმლისციხე	დაურეგისტრირებული	საზღვრული საძოვარი	დუშეთის მუნიციპალიტეტი
74.05.11.438	საძოვარი	არა	სახელმწიფო	90.01	გუდაური	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	საზღვრული საძოვარი	შედის კობის საზღვარში

4.2.4 გორისციხეს თემი

გორისციხეს თემის საძოვრების რუკა და დეტალური ინფორმაცია წარმოადგენილია ქვემოთ მოცემულ რუკაზე და ცხრილში.

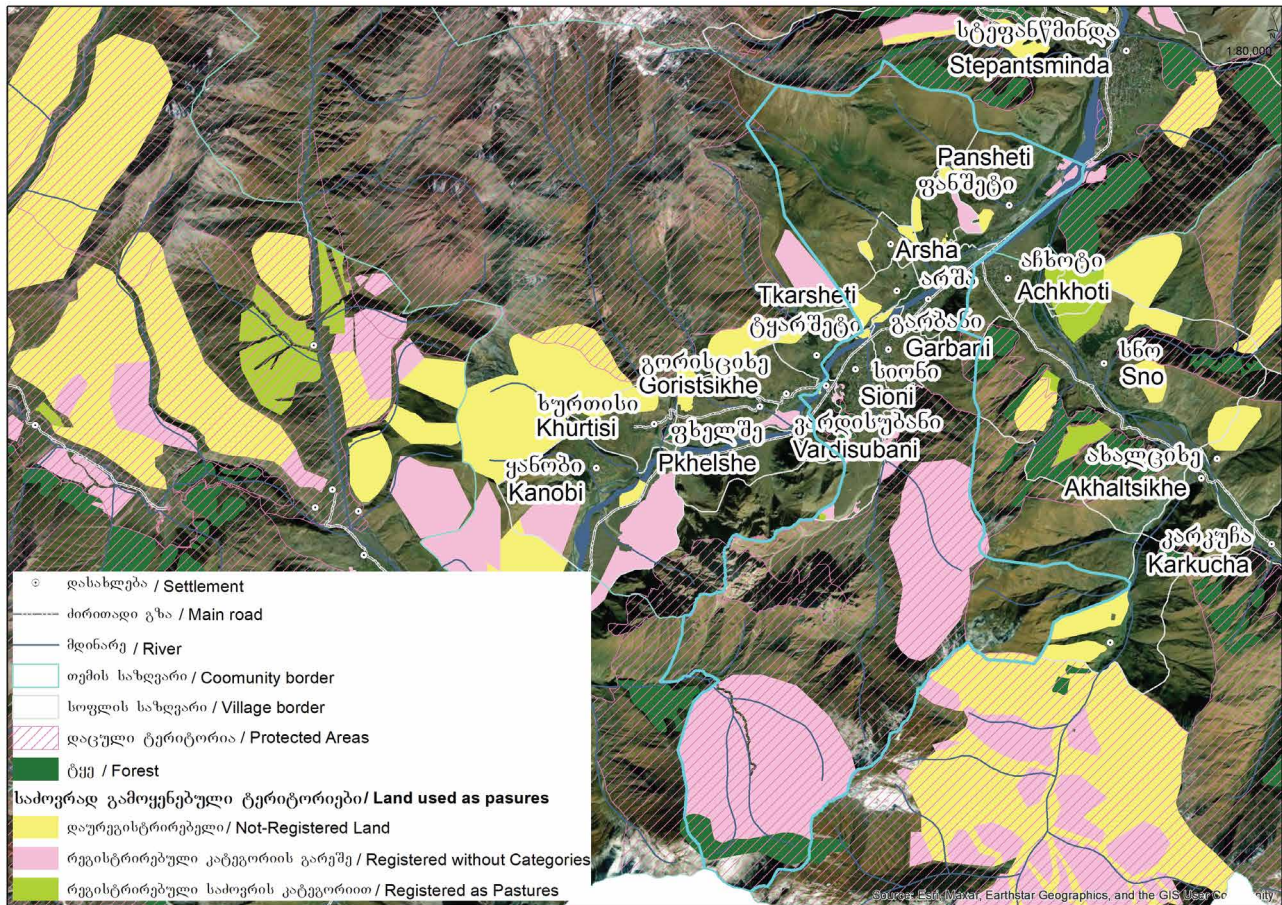
რუკა 20: გორისციხეს თემის საძოვრები

ცხიდი 21: გოხისციხეს თემის საძოვხები

საკადასტრო კოდი	კატეგორია	დაცული ტერიტორია	საკუთრება	ფართობი (ჰა)	სოფელი	სტატუსი	ზონა	კომენტარი
1		არა		22.93	ფხელშე	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
2		არა		86.02	ფხელშე	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	სხვა სოფელიც იქნება
74.04.12.888		არა	სახელმწიფო	16.80	გორისციხე	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
3		არა		22.96	ტყარშეტი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.04.15.105		არა	სახელმწიფო	67.47	ტყარშეტი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
4		არა		74.71	სურთისი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.05.12.035		არა	სახელმწიფო	24.05	სურთისი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
5		არა		217.68	სურთისი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
6		კი		66.09	სურთისი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.03.15.889		არა	სახელმწიფო	17.53	სურთისი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
7		არა		11.32	სურთისი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.05.11.426		არა	სახელმწიფო	151.94	ყანობი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
8		არა		59.31	ყანობი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.04.14.592	საძოვარი	არა	სახელმწიფო	150.00	ყანობი	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	სოფლის საძოვარი	
74.04.14.193		არა	სახელმწიფო	75.85	ყანობი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
74.05.11.424		არა	სახელმწიფო	5.01	ყანობი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
9		არა		35.06	ყანობი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
10		არა		122.77	ყანობი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
11		არა		286.75	ყანობი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.03.15.889		არა	სახელმწიფო	154.25	ყანობი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	აღრე 10000 სული ცხვარი იყო, ეხლა არის 400-500, საქონელი 280. ზამთარში კახეთში მიდის. 60-80 ცხენია. უნდათ ფერმების გაყოფა
74.04.12.1442	საძოვარი	არა	კერძო	0.30		რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	სოფლის საძოვარი	

4.2.5 სიონის თემი

სიონის თემის საძოვრების რუკა და დეტალური ინფორმაცია წარმოადგენილია ქვემოთ მოცემულ რუკაზე და ცხრილში.

რუკა 21: სიონის თემის საძოვრები

ცხიდი 22: სიონის თემის საძოვები

საკადასტრო კოდი	კატეგორია	დაცული ტერიტორია	საკუთრება	ფართობი (ჰა)	სოფელი	სტატუსი	ზონა	კომენტარი
1		არა		10.70	არშა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
2		არა		2.59	არშა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
3		არა		17.65	ფანშეტი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
4		არა	სახელმწიფო	8.13	ფანშეტი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.03.14.270		არა	სახელმწიფო	23.69	ფანშეტი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
74.03.14.276		არა	სახელმწიფო	3.46	ფანშეტი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
74.03.14.278		არა	სახელმწიფო	4.28	ფანშეტი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
74.03.14.279		არა		3.82	ფანშეტი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
5		არა	სახელმწიფო	21.57	გაიბოტენი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.02.15.813		კი	სახელმწიფო	74.67	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.814		კი	სახელმწიფო	134.21	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.795		კი	სახელმწიფო	13.48	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.811		კი	სახელმწიფო	13.18	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.808	საძოვარი	კი	სახელმწიფო	10.76	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.802		კი	სახელმწიფო	78.49	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.797		კი	სახელმწიფო	22.04	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.801		კი	სახელმწიფო	54.58	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.798		კი	სახელმწიფო	172.89	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.810		კი	სახელმწიფო	14.94	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.794		კი	სახელმწიფო	12.86	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.14.906		კი		33.56	გარბანი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
6		კი		781.77	გარბანი	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
7		არა		3.04	გარბანი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
8		არა		4.20	გარბანი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.03.15.706	საძოვარი	არა	სახელმწიფო	1.43	სიონი	რეგისტრირებული საძოვრის კატეგორიით	სოფლის საძოვარი	
74.05.16.116		კი	სახელმწიფო	463.17	სიონი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	

ცხიდი 23: დაბა სტეფანწმინდის საძოვხეტი

საკადასტრო კოდი	კატეგორია	დაცული ტერიტორია	საკუთრება	ფართობი (ჰა)	სოფელი	სტატუსი	ზონა	კომენტარი
1		არა		73.72	ცდო	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.02.15.800		კი	სახელმწიფო	111.37	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.792		კი	სახელმწიფო	35.29	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.14.905		კი	სახელმწიფო	108.64	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.790		კი	სახელმწიფო	30.99	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.815		კი	სახელმწიფო	4.17	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.807		კი	სახელმწიფო	38.69	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.793		კი	სახელმწიფო	19.53	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.816		კი	სახელმწიფო	25.98	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
74.02.15.789		კი	სახელმწიფო	6.01	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	საზაფხულო საძოვარი	
2		კი		286.82	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
3		კი		356.69	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
4		არა		226.83	გერგეთი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	ტერიტორი- აზე წარმოდგე- ნილია სათიბიც
5		არა		67.46	გერგეთი	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.01.19.057		არა		51.02	გერგეთი	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
6		კი		360.33	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	
7		არა		92.19	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	საჭიროა მისასვლელი გზის გაკეთება
8		არა		67.56	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	საზაფხულო საძოვარი	საჭიროა მისასვლელი გზის გაკეთება
9		არა		9.60	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
10		კი		2.60	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
11		კი		9.23	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
12		არა		8.19	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
13		არა		27.74	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებული	სოფლის საძოვარი	
74.01.18.003		არა	სახელმწიფო	7.39	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
74.01.18.004		არა	სახელმწიფო	18.38	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	

14		კი		86.58	სტეფანწმინდა	დაურეგისტრირებელი	სოფლის საძოვარი	
74.01.22.041		არა	სახელმწიფო	0.22	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
74.01.22.038		არა	სახელმწიფო	7.60	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
74.01.22.039		არა	სახელმწიფო	1.00	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	
74.01.22.035		არა	სახელმწიფო	2.10	სტეფანწმინდა	რეგისტრირებული კატეგორიის გარეშე	სოფლის საძოვარი	

4.3 დეგრადაციის „ცხელი წერტილები“

როგორც აღინიშნა სექცია 3.3-ში წარმოდგენილია ყაზბეგის საძოვრების მდგომარეობის შეფასების ანგარიშის შედეგები - საძოვრების დეგრადირებული ადგილები (რუკა 12). საძოვრების დეგრადირებული ადგილების და საძოვრების ზონირების ურთიერთგადაფარვის (რუკა 13) შედეგად განისაზღვრა საძოვრების დეგრადაციის მაღალი მაჩვენებლით დამახასიათებელი სოფლები. იდენტიფიცირებული სოფლებიდან შეირჩა რამოდენიმე სოფელი მრავალსეზონური საძოვრების დეგრადაციის მაღალი მაჩვენებლით ე.წ. „ცხელი წერტილები“, რომლისთვისაც განისაზღვრა ღონისძიებები მოცემულ გეგმაში, ეს სოფლებია: ტყარშეთი, ფხელშე, ჯუთა, კარკუჩა, სნო.⁵ კონკრეტული სოფლების/„ცხელი წერტილების“ შერჩევა მოხდა თანამონაწილეობითი შეხვედრის შედეგად საძოვრებზე გამოვლენილი არსებული მდგომარეობის და საჭიროებების შეფასების შემდეგ (ცხრილი 10).

⁵ პროექტის ფარგლებში მიმდინარე პილოტ პროექტი

5. სამოვრების მართვის მიზნები, ამოცანები და ღონისძიებები

5.1 საძვროს მართვის მიზნების და ქმედებების თანხვედრა ეროვნულ სტრატეგიებთან

მუნიციპალიტეტის საძვრების მართვის გეგმის მიზნები, ამოცანები და შესაბამისად დაგეგმილი ღონისძიებები ითვალისწინებს პოლიტიკის შემდეგ ეროვნულ თუ საერთაშორისო დოკუმენტებს:

- საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების 2021–2027 წლების სტრატეგია⁶ - მიზანი 2 - ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება, ეკოსისტემების შენარჩუნება, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია;
- საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია⁷ - მიზანი B - ბიომრავალფეროვნებაზე პირდაპირი ზეწოლის შემცირება და ბიოლოგიური რესურსების მდგრადი გამოყენების ხელშეწყობა.
- მდგრადი განვითარების მიზნების ეროვნული დოკუმენტი⁸ - მიზანი 15.3 - ბრძოლა გაუდაბნოების წინააღმდეგ, დეგრადირებული მიწისა და ნიადაგის აღდგენა, მათ შორის გაუდაბნოებით, გვალვითა და წყალდიდობებით და მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევა მსოფლიოში 2030 წლისთვის.
- მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევის საერთაშორისო დირექტივა: „მდგომარეობა, როდესაც მიწის რესურსების რაოდენობა და ხარისხი, რაც აუცილებელია ეკოსისტემის ფუნქციონირებისა და სერვისების მხარდასაჭერად და სურსათო უსაფრთხოების გასაუმჯობესებლად, სტაბილურია ან იზრდება, განსაზღვრულ დროში, სივრცეში და ეკოსისტემებში“.
- მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევის ეროვნული მიზნები, განსაკუთრებული ფოკუსით შემდეგ მიზნებზე:
 - მიზანი #1: მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევის პრინციპების ინტეგრირება ეროვნული პოლიტიკის, სტრატეგიისა და დაგეგმვის დოკუმენტებში;
 - მიზანი #4: დეგრადირებული მიწის აღდგენა.
- საძვრების მდგრადი მართვის ეროვნული პოლიტიკის კონცეფცია⁹ რომლის დანიშნულებაც საძვრებით მდგრადი სარგებლობისა და საძვრების დაცვის ერთიანი, თანმიმდევრული მიდგომის ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფს საძვრებზე

⁶<https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/20395>

⁷<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2342057?publication=0>

⁸https://www.gov.ge/files/524_74242_575286_2328.pdf

⁹<https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/53687>

მინის დეგრადაციის პრევენციას და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას, ხელს შეუწყობს საძოვრების ნაყოფიერების გაუმჯობესებას, მეცხოველეობის დარგის მდგრად განვითარებას და პროდუქტიულობის გაზრდას.

5.2 საძოვრების აღდგენისა და მართვის საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინება

მუნიციპალიტეტის ფარგლებში საძოვრების მდგრადი მართვის დაგეგმვის პროცესში გათვალისწინებული უნდა იქნეს საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკა, რომლის მაგალითებიც მოყვანილია ქვემოთ:

■ **დაგეგმილი ძოვება:** ანუ როტაციული ძოვება, ეს მიდგომა ძოვების პროცესს იყენებს როგორც ინსტრუმენტს სხვადასხვა ამოცანების გადასაჭრელად, მაგალითად სარეველების გამრავლების დათრგუნვა, ბიომასისი შემცირება ხანძრის მაღალი რისკის მქონე ადგილებში, ნიადაგის ნაყოფიერებისა და საკვები ნივთიერებების ციკლის გაუმჯობესება, საძოვრების ან ტყის ბიომრავალფეროვნების გაზრდა და ისტორიული ლანდშაფტების შენარჩუნება. ეს მიდგომა მოითხოვს ლანდშაფტის ფორმირებაში პირუტყვის ძოვების როლის გაცნობიერებას. ამ მიდგომის დანერგვის მიზნით გამოიყენება შემდეგი ტექნიკური გადაწყვეტები: საძოვრების შეღობვა და დანაკვეთება მაგალითად ელექტრო ღობის საშუალებით, პირუტყვის დასარწყულობების მოწყობა, საძოვრებზე პირუტყვის წყლის უზრუნველყოფის მიზნით წყლის შეგროვებისა და განაწილების სისტემების მოწყობა, პირუტყვისათვის ჩრდილის შესაქმნელი კონსტრუქციების მოწყობა, მტაცებლებისაგან დაცვის საშუალებები (ძაღვები, ღობეები, ფერმები, ხმაურის წარმომქმნელი მოწყობილობები), მოწყობილობები მწყემსების დასახმარებლად (GPS, საველე ვეტერინარული ნაკრები, პორტატული რძის შესანახი მოწყობილობები და ა.შ.). დაგეგმილი ძოვება არის ყველაზე ეფექტ და ეკონომიურად მომგებიანი ინსტრუმენტი საძოვრების ხარისხისა და პროდუქტიულობის შესანარჩუნებლად და გასაუმჯობესებლად.

■ **სარეველებისა და ბუჩქნარის გავრცელების კონტროლი:** დაგეგმილი ძოვების გარდა, საძოვრების პროდუქტიულობის შესანარჩუნებლად, საჭიროა სარეველებისა და ბუჩქნარის გავრცელების კონტროლის ღონისძიებების გატარება. აღნიშნული ღონისძიებების გასატარებლად საჭიროა სპეციალური ტექნიკის (ტრაქტორები, ბუჩქნარის საჭრელი (მოტოცელი, ბენზოხერხი), ასევე ხელით სამუშაო იარაღების, სპეციალიზებული ტანსაცმელის და სხვა დამხმარე ხელსაწყოების შეძენა.

■ **საძოვრების ნიადაგის ნაყოფიერების გაუმჯობესება და შეთესვა:** დაგეგმილი ძოვება (როტაციული, ნაკვეთმონაცვლეობითი) ხელს უწყობს პირუტყვის ნაკვლის ეფექტიან განაწილებას საძოვრებზე. მაგრამ, საძოვრის სამეურნეო ერთეულის ფარგლებში იქნება ადგილები, სადაც საჭიროა სპეციალური აღდგენითი ღონისძიებების გატარება ნიადაგის ნაყოფიერებისა და მცენარეული საფარის შემადგენლობის გაუმჯობესებისათვის. ეს ღონისძიებები მოიცავს, მაგრამ არ შემოიფარგლება შემდეგ ქმედებებს: ნიადაგის გასუფთავება, მოხვნა, გაფოცხვა, საძოვრებზე ადგილობრივი ან უკეთესი ბალახის სახეობების თესლის შეთესვა, მორწყვა და სხვა. განსაკუთრებით ეფექტიანია

პირდაპირი თესვის მექანიზმების გამოყენება, რომელთა დახმარებითაც შეთესვა ხორციელდება საძოვრების მცენარეული საფარის დაუზიანებლად, ამასთანავე შესათესად შეირჩევა საკვები ბალახის სახეობები, რომელთაც ექნებათ მინიმალური ზეგავლენა ბუნებრივ მცენარეულ საფარზე.

■ **წყლის შეგროვება:** სწორად დაგეგმილი და მოწყობილი სტრუქტურები წყლის შეგროვების მიზნით მნიშვნელოვნად აუმჯობესებს საძოვრების ტერიტორიაზე წყლის შეგროვების, დაგუბებისა და განაწილების შესაძლებლობას. აღნიშნული სტრუქტურების მოწყობა ზოგჯერ საჭიროებს მძიმე ტექნიკას, ასევე ინფრასტრუქტურის მოწყობას წყლის განაწილებისა და შენახვისათვის. ასევე შესაძლოა საჭირო გახდეს შესაბამისი ტერიტორიების შეღობვა წყლის ინფრასტრუქტურის დაზიანებისაგან დაცვის მიზნით. ასევე, შესაძლოა საჭირო გახდეს საძოვარზე მისასვლელი გზის შეკეთება საჭირო მასალების გადაზიდვის მიზნით;

■ **მოზაიკური მცენარეული სტრუქტურისა და მრავალფეროვანი ლანდშაფტის მქონე ტერიტორიების შექმნა, საძოვრების მართვის დამხმარე კომპონენტების სახით:** გვალვების მზარდი სიხშირე და ხანგრძლივობა საძოვრების დეგრადაციის ერთერთი უმთავრესი მიზეზია. საძოვრების ბიოპროდუქტიულობა მნიშვნელოვნად მცირდება გვალვების დროს და ისინი ვერ უზრუნველყოფენ საჭირო საკვები მასის წარმოქმნას. საძოვრების სამეურნეო ერთეულების საზღვრების გასწვრივ ან მის მოშორებით მდებარე უბნებში რეკომენდირებულია ღრმა ფესვიანი ბუჩქნარისა და ხეების გაშენება, რომლებიც შესაძლოა მოიჭრას გადაუდებელ სიტუაციებში მწვანე მასის მისაღებად პირუტყვის გამოსაკვებად. ხე-მცენარეები ასევე შეასრულებენ ქარსაფარის და/ან ველური ბუნების დერეფნების ფუნქციასაც. ხეები ნიადაგის ღრმა საკვები ნივთიერებებით ამდიდრებენ საძოვრებს. ფერდობებზე ხე-მცენარეების გაშენება ჰორიზონტალურ რიგებად (დაქანების პერპენდიკულარულად) მნიშვნელოვნად ამცირებს ნიადაგის ეროზიასა და მეწყრული პროცესების განვითარებას. საძოვრების დაგეგმვის პროცესში აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული დაჭაობებული ადგილები, სადაც წარმოიქმნება მიმდებარე ტერიტორიებთან შედარებით უფრო დიდი ბიომასა, რომელიც შესაძლოა გამოყენებული იქნეს ძოვებისათვის გვალვის დროს ან ზამთრის პერიოდში.

5.3 მართვის გეგმის მიზნები

ზემოთ ნახსენები პოლიტიკის ეროვნულ თუ საერთაშორისო დოკუმენტებიდან და მუნიციპალიტეტის გამოწვევებიდან გამომდინარე, ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის საძოვრების მართვის გეგმის მთავარი მიზანი შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად: **ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის საძოვრების რესურსების მდგრადი გამოყენება დეგრადაციის თავიდან ასაცილებლად და ეკოსისტემის ჯანმრთელობის ხელშეწყობად.**

მთავარი მიზნის მისაღწევად უნდა შესრულდეს ქვემოთ მოცემული ამოცანები და ქმედებები/ღონისძიებები:

ამოცანა 1. საძოვრებით სარგებლობის ფორმალიზება მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს ხელმძღვანელობითა და საერთო კოორდინაციით სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად

ინდიკატორი 1. 2029 წლისთვის ახალციხის მუნიციპალიტეტში საძოვრებით მდგრადი სარგებლობა ხორციელდება კანონმდებლობის მოთხოვნების შესაბამისად

ქმედებები	საბაზისო ინფორმაცია	ინდიკატორები	ინდიკატორის შემოწმების საშუალებები	წინაპირობა
1.1 გეგმაში იდენტიფიცირებული ტერიტორიების (რომელსაც იყენებენ საძოვრად) განხილვა, დაზუსტება და რეგისტრაციის, კატეგორიის ცვლილების პროცესის ინიცირება	ამ ეტაპზე გეგმაში წარმოდგენილი საძოვრების მონაცემები ეყრდნობა 2024 წლის საჯარო რეესტრის მონაცემებს	გეგმაში იდენტიფიცირებული ტერიტორიების რეგისტრაციის, კატეგორიის ცვლილების პროცესი ინიცირებულია	გეგმაში იდენტიფიცირებული ტერიტორიები დაზუსტებულია	მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერა, ხელმძღვანელობა და კოორდინაცია
1.2 მუნიციპალიტეტის საზღვრებში არსებული საძოვრების მონაცემების სრული განახლება (რეესტრში ასახვა)	გეგმაში წარმოდგენილი მონაცემები საძოვრების შესახებ არ ეფუძვნება საჯარო რეესტრში ასახულ იდენტიფიცირებულ და კატეგორიზირებულ განახლებულ მონაცემებს	გეგმაში იდენტიფიცირებული საძოვრების მონაცემები სრულად განახლდა	სრულად განახლებული მუნიციპალური საძოვრების მართვის გეგმა	ეროვნულ დონეზე იდენტიფიცირებული და კატეგორიზირებული საძოვრების მონაცემების რეესტრში ასახვა; დონორის მხარდაჭერა
1.3 ტყის ფონდში არსებული საძოვრების იდენტიფიცირება და რუკაზე ასახვა	ამ ეტაპზე ტყის ფონდში არსებული საძოვრები არ არის იდენტიფიცირებული და რუკაზე ასახული	ტყის ფონდში არსებული საძოვრები იდენტიფიცირებული და ასახულია რუკაზე	ეროვნული სატყეო სააგენტოდან მიღებული მონაცემები მუნიციპალიტეტის ტყის ფონდში არსებული საძოვრების შესახებ	ეროვნული სატყეო სააგენტოს ჩართულობა და მხარდაჭერა
1.4 მოსარგებლეთა იდენტიფიკაცია	ამ ეტაპზე საძოვრის მოსარგებლეები (რეგისტრირებულ საძოვრებზე) იდენტიფიცირებულია 2024 წლის მონაცემების მიხედვით. უნდა მოხდეს საერთო სარგებლობის ნაკვეთების მოსარგებლეების დეტალური იდენტიფიცირება	იდენტიფიცირებულია საძოვრის მოსარგებლეები	კომისიის მიერ იდენტიფიცირებული საერთო სარგებლობის ნაკვეთების მოსარგებლეების სია	საძოვრების იდენტიფიცირებისა და კატეგორიზაციის პროცესის დასრულება; დონორის მხარდაჭერა

1.5 საძოვრების ზონირების განახლება	ამ ეტაპზე საძოვრების ზონირება გაკეთებულია. ზონირება ეყრდნობა 2024 წლის მონაცემებს და 2024 წლის თანამონაწილეობითი შეხვედრის დროს გამოყენებულ PGIS მეთოდს. ზონირება საჭიროებს განახლებას ახალი მონაცემების მიხედვით	განახლებულია საძოვრების ზონირება	საძოვრების იდენტიფიცირებისა და კატეგორიზაციის პროცესის შედეგად მიღებული მონაცემები ზონების შესახებ; განახლებული საძოვრების მართვის გეგმა	საძოვრების იდენტიფიცირებისა და კატეგორიზაციის პროცესის დასრულება; დონორის მხარდაჭერა
1.6 საძოვრის სამეურნეო ერთეულების გამოყოფა/განახლება	საძოვრების სამეურნეო/სოფლის ერთეულების პირველადი ვერსია შემუშავებულია 2024 წლის მონაცემების და თანამონაწილეობითი შეხვედრის დროს გამოყენებულ PGIS მეთოდის საფუძველზე. საძოვრების სამეურნეო /სოფლის ერთეულები საჭიროებს დაზუსტებას	განახლებულია საძოვრების სამეურნეო /სოფლის ერთეულები	საძოვრების იდენტიფიცირებისა და კატეგორიზაციის პროცესის შედეგად მიღებული მონაცემები საძოვრების სამეურნეო ერთეულების შესახებ; განახლებული საძოვრების მართვის გეგმა	საძოვრების იდენტიფიცირებისა და კატეგორიზაციის პროცესის დასრულება; დონორის მხარდაჭერა
1.7 საძოვრის სამეურნეო ერთეულების რეჟიმის დადგენა/განახლება	საძოვრების სოფლის/სამეურნეო ერთეულების რეჟიმის პირველადი ვერსია შემუშავებულია 2024 წლის მონაცემების და თანამონაწილეობითი შეხვედრის დროს გამოყენებულ PGIS მეთოდის საფუძველზე. საძოვრის სამეურნეო ერთეულების რეჟიმი განსაზღვრულია ახალი მონაცემების მიხედვით	განახლებულია /დადგენილია საძოვრების სამეურნეო /სოფლის ერთეულების რეჟიმი (მეორედი განახლება)	განახლებული საძოვრების მართვის გეგმა	საძოვრების იდენტიფიცირებისა და კატეგორიზაციის პროცესის დასრულება; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.8 საძოვრით მოსარგებლეთა გაერთიანებების შექმნა	საძვრის მოსარგებლეების გაერთიანებები არ არსებობს	შექმნილია საძოვრით მოსარგებლეთა გაერთიანებები	გაერთიანებების იურიდიული დოკუმენტები;	მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს დახმარება; საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახურების მეთოდური მხარდაჭერა.

1.9 საძოვრის სამეურნეო ერთეულების სარგებლობაში გადაცემა ხელშეკრულების დადების გზით საძოვრის მართვის მარტივი წესების გათვალისწინებით;	სახელმწიფო და მუნიციპალურ საძოვრების ნაწილი გაიჯარებულება. ხოლო საერთო სარგებლობის (სასოფლო) საძოვრების სამეურნეო ერთეულების გადაცემულია სარგებლობაში	საერთო სარგებლობის (სასოფლო) საძოვრების სამეურნეო ერთეულები გადაცემულია სარგებლობაში	საერთო სარგებლობის (სასოფლო) საძოვრების სამეურნეო ერთეულების სარგებლობაში გადაცემის იურიდიული დოკუმენტები	ხელშეკრულების ნიშნის შემუშავება საძოვრის მართვის მარტივი წესების გათვალისწინებით; მინის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს დახმარება;
1.10 ძოვების წლიური გეგმების შედგენა და გეგმების მიხედვით ძოვების პროცესის მართვა	ძოვების წლიური გეგმები საძოვრების საერთო სარგებლობის ერთეულებზე არ არსებობს.	ძოვების წლიური გეგმები შემუშავებულია საერთო სარგებლობის ერთეულებზე	საერთო სარგებლობის ერთეულების ძოვების წლიური გეგმები	საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახურების მეთოდური მხარდაჭერა; მინის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს დახმარება; დონორის მხარაჭერა.
1.11 საძოვრებით მოსარგებლეთა გაერთიანებების მიერ ზედამხედველობის განხორციელება დადგენილი წესებისა და რეგულაციების აღსრულებაზე	საძოვრების მოსარგებლეთა გაერთიანებები არ არსებობს და შესაბამისად არ წარმოებს ზედამხედველობა.	წარმოებს ზედამხედველობა დადგენილი წესებისა და რეგულაციების აღსრულებაზე	ზედამხედველობის ანგარიში	საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახურების მეთოდური მხარდაჭერა; მინის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს დახმარება; დონორის მხარაჭერა.
1.12 პასუხისმგებელი სახელმწიფო ორგანოს ან მუნიციპალიტეტის მიერ საძოვრით სარგებლობის იჯარის ან საძოვრით უვადო სარგებლობის ხელშეკრულებებით განსაზღვრული პირობების შესრულებაზე მონიტორინგის/კონტროლის განხორციელება	საძოვრების მონიტორინგზე პასუხისმგებელი ორგანო არ არის განსაზღვრული, სარგებლობაში არ არის გადაცემული საერთო სარგებლობის საძოვრები და შესაბამისად ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირობების შესრულებაზე მონიტორინგი არ იწარმოება.	პასუხისმგებელი სახელმწიფო ორგანოს ან მუნიციპალიტეტის მიერ უზრუნველყოფილია განსაზღვრული პირობების შესრულებაზე მონიტორინგი	მონიტორინგის ანგარიში	საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახურების მეთოდური მხარდაჭერა; მინის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს დახმარება; დონორის მხარაჭერა.

1.13 საძოვრების მდგომარეობის შეფასების განახლებული ანგარიშის გამოთხოვა	საძოვრების შეფასებისა და მონიტორინგის მეთოდოლოგია შემუშავებულია რის შედეგად მუნიციპალიტეტის საძოვრები შეფასებულია 2023 წლის მდგომარეობით. მუნიციპალურ დონეზე საძოვრების შეფასება და მონიტორინგი უნდა განხორციელდეს ყოველ 5 წელიწადში ერთხელ.	საძოვრების მდგომარეობის შეფასების განახლებული ანგარიში გამოთხოვილია რაც საჭროა გეგმის განახლებისთვის	საძოვრების შეფასების და მონიტორინგის ანგარიში	მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს და ეროვნული სატყეო სააგენტოს მხარდაჭერა.
1.14 წლიური მონიტორინგი საძოვრების მართვის მუნიციპალური კომისიის მიერ	საძოვრების მართვის გეგმა არ არსებობს და წლიური მონიტორინგიც არ ხორციელდება	საძოვრების მართვის გეგმის მონიტორინგი განხორციელდება ერთი წლის შემდეგ	საძოვრების მართვის გეგმის წლიური მონიტორინგის (განხორციელებული ქმედებებისა და ღონისძიებების) ანგარიში	საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.15 საძოვრების მართვის ეფექტურობის (შუალედური) მონიტორინგი საძოვრების მართვის მუნიციპალური კომისიის მიერ.	საძოვრების მართვის გეგმა არ არსებობს და შუალედური მონიტორინგიც არ ხორციელდება	საძოვრების მართვის გეგმის მონიტორინგის განხორციელდება 2.5 წლის შემდეგ	საძოვრების მართვის შუალედური მონიტორინგის (ეფექტურობის შეფასების) ანგარიში	საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.16 საძოვრების მართვის გეგმის განხორციელების საბოლოო შეფასება საძოვრების მართვის მუნიციპალური კომისიის მიერ	საძოვრების მართვის გეგმა არ არსებობს და გეგმის შესრულების შეფასება არ ხორციელდება	საძოვრების მართვის გეგმის განხორციელების მე-5 წელს საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანომ განახორციელა მენეჯმენტის გეგმის დეტალურ/საბოლოო შეფასებას	საძოვრების მართვის გეგმის საბოლოო შეფასების ანგარიში მომდევნო საძოვრების მართვის გეგმის შემუშავების	საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო

ამოცანა 2. ე.წ. შერჩეული სოფლებისთვის/„ცხელი წერტილებისთვის“ საძოვრების მართვის მდგრადი და ალდგენითი ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება.

ინდიკატორი 1. შერჩეული სოფლებისთვის/ „ცხელი წერტილებისთვის“ დაგეგმილი ღონისძიებების 90 % განხორციელებულია 2029 წლისთვის.

ქმედებები/ღონისძიებები	საბაზისო ინფორმაცია	ინდიკატორები	ინდიკატორის შემოწმების საშუალებები	წინაპირობა
2.1 სოფ. სნოს დერადირებული საძოვრების მდგრადი და ალდგენითი ღონისძიებების განხორციელება: ■ საძოვრების ალდგენის გეგმის, დერადირებული ადგილის ძოვების გეგმის შემუშავება/ განხორციელება; ■ დასარწყლებლი მოწყობა; ■ ღობეების ინსტალაცია; ■ როტაციული ძოვების დანერგვა.	ადგილზე უკვე მიმდინარეობს დაგეგმილი ღონისძიებების განხორციელება მიმდინარე პროექტის ფარგლებში	■ საძოვრების ალდგენის გეგმა/დერადირებული ადგილის ძოვების გეგმა მომზადებულია; ■ დასარწყლებელი მოწყობილია; ■ ღობეები მოწყობილია; ■ როტაციული ძოვება მიმდინარეობს.	პროექტის დოკუმენტები; ფოტოები	დონორის მხარდაჭერა (RECC/FAO); ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის მხარდაჭერა; ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა;
2.2 სოფ. ტყარშეტის დერადირებული საძოვრების მდგრადი და ალდგენითი ღონისძიებების განხორციელება: ■ დერადირებული საძოვრის ძოვების გეგმის შემუშავება/ განხორციელება ■ საძოვრის შემოღობვა ■ როტაციული ძოვების დანერგვა ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგი ძოვებასთან დაკავშირებული საქმიანობების შესახებ (საძოვრების მდგრადი მართვის არსებული საუკეთესო პრაქტიკა, ძოვების გეგმის შედგენა, მონიტორინგი, ა.შ)	საძოვრების მდგრადი გამოყენების ალდგენის ღონისძიებები ამ ეტაპზე არ ხორციელდება. საძოვარზე არ ღობეები	■ დერადირებული საძოვრებისთვის ძოვების გეგმა მომზადებულია; ■ საძოვარი შეღობილია ■ როტაციული ძოვება დანერგილია ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგები ჩატარებულია	ჩატარებული საქმიანობების შესახებ ანგარიში, ფოტოები.	ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის მხარდაჭერა; ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა; დონორის მხარდაჭერა

2.3 სოფ. ფხელშეს დერადირებული საძოვრების მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების გახორციელება: ■ დერადირებული საძოვრის ძოვების გეგმის შემუშავება/ განხორციელება ■ საძოვრის შემოღობვა ■ როტაციული ძოვების დანერგვა ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგი ძოვებასთან დაკავშირებული საქმიანობების შესახებ (საძოვრების მდგრადი მართვის არსებული საუკეთესო პრაქტიკა, ძოვების გეგმის შედგენა, მონიტორინგი, ა.შ)	საძოვრების მდგრადი გამოყენების აღდგენის ღონისძიებები ამ ეტაპზე არ ხორციელდება. საძოვარზე არ ღობეები	■ დერადირებული საძოვრებისთვის ძოვების გეგმა მომზადებულია; ■ საძოვარი შეღობილია ■ როტაციული ძოვება დანერგილია ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგები ჩატარებულია	ჩატარებული საქმიანობების შესახებ ანგარიში, ფოტოები.	ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის მხარდაჭერა; ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა; დონორის მხარდაჭერა
2.4 სოფ. ჯუთას დერადირებული საძოვრების მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების გახორციელება ■ საძოვრის ღვიისგან განმედა ■ საძოვრის ძოვების გეგმის შემუშავება/ განხორციელება ■ როტაციული ძოვების დანერგვა ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგი ძოვებასთან დაკავშირებული საქმიანობების შესახებ (საძოვრების მდგრადი მართვის არსებული საუკეთესო პრაქტიკა, ძოვების გეგმის შედგენა, მონიტორინგი, ა.შ)	საძოვრების მდგრადი გამოყენების აღდგენის ღონისძიებები ამ ეტაპზე არ ხორციელდება. საძოვრები გაბუჩქნარებულია, გავრცელებულია ღვია	■ დერადირებული საძოვრებისთვის ძოვების გეგმა მომზადებულია; ■ საძოვარი ღვიისგან განმენდილია; ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგები ჩატარებულია.	ჩატარებული საქმიანობების შესახებ ანგარიში, ფოტოები.	ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის მხარდაჭერა; ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა; დონორის მხარდაჭერა

2.5 სოფ. კარკუჩას დერადირებული საძოვრების მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების გახორციელება ■ საძოვრის ღვიისგან გაწმენდა ■ საძოვრის ძოვების გეგმის შემუშავება/ განხორციელება ■ როტაციული ძოვების დანერგვა ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგი ძოვებასთან დაკავშირებული საქმიანობების შესახებ (საძოვრების მდგრადი მართვის არსებული საუკეთესო პრაქტიკა, ძოვების გეგმის შედგენა, მონიტორინგი, ა.შ)	საძოვრების დგრადი გამოყენების აღდგენის ღონისძიებები ამ ეტაპზე არ ხორციელდება. საძოვრები გაბუჩქნარებულია, გავრცელებულია ღვია	■ დეგრადირებული საძოვრებისთვის ძოვების გეგმა მომზადებულია; ■ საძოვარი ღვიისგან გაწმენდილია; ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგები ჩატარებულია.	ჩატარებული საქმიანობების შესახებ ანგარიში, ფოტოები.	ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის მხარდაჭერა; ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა; დონორის მხარდაჭერა
--	--	---	--	--

6. განხორციელების გეგმა-გრაფიკი

საძოვრების მართვის გეგმაში იდენტიფიცირებული ამოცანების ქმედებების გეგმა-გრაფიკი (სამოქმედო გეგმა) წარმოდგენილია ქვემოთ:

ამოცანა 1. საძოვრებით სარგებლობის ფორმალიზება მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს ხელმძღვანელობითა და საერთო კოორდინაციით სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად

ქმედებები/დონისძიებები	წელი 1	წელი 2	წელი 3	წელი 4	წელი 5	პასუხისმგებელი პირი/უნყება
1.1 გეგმაში იდენტიფიცირებული ტერიტორიების (რომელსაც იყენებენ საძოვრად) განხილვა, დაზუსტება და რეგისტრაციის, კატეგორიის ცვლილების პროცესის ინიცირება		X				მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.2 მუნიციპალიტეტის საზღვრებში არსებული საძოვრების მონაცემების სრული განახლება (რეესტრში ასახვა)		X				სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.3 ტყის ფონდში არსებული საძოვრების იდენტიფიცირება და რუკაზე ასახვა		X				ეროვნული სატყეო სააგენტო;
1.4 მოსარგებლეთა იდენტიფიკაცია		X				სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.5 საძოვრების ზონირების განახლება		X				სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.6 საძოვრის სამეურნეო ერთეულების გამოყოფა/განახლება		X				სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.7 საძოვრის სამეურნეო ერთეულების რეჟიმის დადგენა/განახლება		X				სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო

1.8 საძოვრით მოსარგებლეთა გაერთიანებების შექმნა		X				სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო; საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახური
1.9 საძოვრის სამეურნეო ერთეულების სარგებლობაში გადაცემა ხელშეკრულების დადების გზით საძოვრის მართვის მარტივი წესების გათვალისწინებით;			X			სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო; საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახური
1.10 ძოვების წლიური გეგმების შედგენა და გეგმების მიხედვით ძოვების პროცესის მართვა			X			სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო; საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახური
1.11 საძოვრებით მოსარგებლეთა გაერთიანებების მიერ ზედამხედველობის განხორციელება დადგენილი წესებისა და რეგულაციების აღსრულებაზე				X		სააგენტო; საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო; საინფორმაციო-საკონსულტაციო მომსახური
1.12 პასუხისმგებელი სახელმწიფო ორგანოს ან მუნიციპალიტეტის მიერ საძოვრით სარგებლობის იჯარის ან საძოვრით უვადო სარგებლობის ხელშეკრულებებით განსაზღვრული პირობების შესრულებაზე მონიტორინგის/კონტროლის განხორციელება				X		სააგენტო; მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაცია; სახელმწიფო ქონების ეროვნული სააგენტო; ეროვნული სატყეო სააგენტო;
1.13 საძოვრების მდგომარეობის შეფასების განახლებული ანგარიშის გამოთხოვა					X	სააგენტო;
1.14 წლიური მონიტორინგი საძოვრების მართვის მუნიციპალური კომისიის მიერ		X	X	X	X	საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო

1.15 საძოვრების მართვის ეფექტურობის (შუალედური) მონიტორინგი საძოვრების მართვის მუნიციპალური კომისიის მიერ.			X			საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო
1.16 საძოვრების მართვის გეგმის განხორციელების საბოლოო შეფასება საძოვრების მართვის მუნიციპალური კომისიის მიერ					X	საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო

ამოცანა 2. ე.წ. შერჩეული სოფლებისთვის/„ცხელი წერტილებისთვის“ საძოვრების მართვის მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება.

ქმედებები	წელი 1	წელი 2	წელი 3	წელი 4	წელი 5	პასუხისმგებელი პირი/უნაყება
2.1 სოფ. სნოს დეგრადირებული საძოვრების მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელება: ■ საძოვრების აღდგენის გეგმის, დეგრადირებული ადგილის ძოვების გეგმის შემუშავება/განხორციელება; ■ დასარწყლებლი მოწყობა; ■ ღობეების ინსტალაცია; ■ როტაციული ძოვების დანერგვა.	X					ადგილობრივი მთავრობა; სოფლის მოსახლეობა; დონორი
2.2 სოფ. ტყარშეტის დეგრადირებული საძოვრების მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელება: ■ დეგრადირებული საძოვრის ძოვების გეგმის შემუშავება/განხორციელება ■ საძოვრის შემოღობვა ■ როტაციული ძოვების დანერგვა ■ ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგი ძოვებასთან დაკავშირებული საქმიანობების შესახებ (საძოვრების მდგრადი მართვის არსებული საუკეთესო პრაქტიკა, ძოვების გეგმის შედგენა, მონიტორინგი, ა.შ)		X	X	X	X	ადგილობრივი მთავრობა; სოფლის მოსახლეობა;
2.3 სოფ. ფხელშეს დეგრადირებული საძოვრების მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების განხორციელება: ■ დეგრადირებული საძოვრის ძოვების გეგმის შემუშავება/განხორციელება ■ საძოვრის შემოღობვა ■ როტაციული ძოვების დანერგვა		X	X	X	X	ადგილობრივი მთავრობა; სოფლის მოსახლეობა;

ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგი ძოვებასთან დაკავშირებული საქმიანობების შესახებ (საძოვრების მდგრადი მართვის არსებული საუკეთესო პრაქტიკა, ძოვების გეგმის შედგენა, მონიტორინგი, ა.შ)						
2.4 სოფ. ჯუთას დეგრადირებული საძოვრების მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების გახორციელება - საძოვრის ღვიისგან განმეხდა - საძოვრის ძოვების გეგმის შემუშავება/განხორციელება - როტაციული ძოვების დანერგვა - ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგი ძოვებასთან დაკავშირებული საქმიანობების შესახებ (საძოვრების მდგრადი მართვის არსებული საუკეთესო პრაქტიკა, ძოვების გეგმის შედგენა, მონიტორინგი, ა.შ)		X	X	X	X	ადგილობრივი მთავრობა; სოფლის მოსახლეობა;
2.5 სოფ. კარკუჩას დეგრადირებული საძოვრების მდგრადი და აღდგენითი ღონისძიებების გახორციელება - საძოვრის ღვიისგან განმეხდა - საძოვრის ძოვების გეგმის შემუშავება/განხორციელება - როტაციული ძოვების დანერგვა - ადგილობრივი მოსახლეობის ტრენინგი ძოვებასთან დაკავშირებული საქმიანობების შესახებ (საძოვრების მდგრადი მართვის არსებული საუკეთესო პრაქტიკა, ძოვების გეგმის შედგენა, მონიტორინგი, ა.შ)		X	X	X	X	ადგილობრივი მთავრობა; სოფლის მოსახლეობა;

7.საძოვრების მართვის გეგმის განხორციელება/ მონიტორინგი

საძოვრების მართვის გეგმის მონიტორინგის მიზანია მართვის გეგმის შესრულების/პროგრესის შეფასება. საძოვრების მართვის მუნიციპალური გეგმების შესრულების მონიტორინგი და შეფასება ხორციელდება სამოქმედო გეგმის მიხედვით.

საძოვრების ხარისხობრივი მდგომარეობის გრძელვადიანი მონიტორინგი უნდა განახორციელოს მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნულმა სააგენტომ საძოვრების შეფასებისა და მონიტორინგის სახელმძღვანელოს შესაბამისად. მონიტორინგის ეს მეთოდოლოგია ეყრდნობა ინფორმაციის სხვადასხვა წყაროს და შეესაბამება UNCCD-ის რეკომენდაციებს მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევის მონიტორინგისა და შეფასების შესახებ. მუნიციპალურ დონეზე საძოვრების შეფასება და მონიტორინგი ხორციელდება ყოველ 5 წელიწადში ერთხელ.

ყოველწლიური მონიტორინგი: ყოველი წლის ბოლოსთვის საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო მოამზადებს განხორციელებული ქმედებებისა და ღონისძიებების ანგარიშს საძოვრების მართვის გეგმის მე-5 თავში განსაზღვრულ და დაგეგმილ ქმედებებსა და ღონისძიებებთან მიმართებაში. აღნიშნული ანგარიში წარმოადგენს შუალედური სამოქმედო გეგმის განხილვა-განახლების საფუძველს, რომელიც, თავის მხრივ, წლიური ბიუჯეტის განსაზღვრისა და წარდგენის საფუძველია.

საძოვრების მართვის ეფექტურობის 2.5-წლიანი ინტერვალით (შუალედური) მონიტორინგი: საძოვრების მართვის გეგმის განხორციელების მე-2.5 წლის შემდეგ საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო განახორციელებს საძოვრების მართვის გეგმის ეფექტურობის შეფასებას. საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო შეძლებს, ზუსტად შეაფასოს მართვის ეფექტურობის პროგრესი და მიღებული გამოცდილების გათვალისწინებით მოახდინოს საძოვრების მართვის გეგმის ქმედებებისა და ღონისძიებების ადაპტირება.

საბოლოო შეფასება: საძოვრების მართვის გეგმის განხორციელების მე-5 წელს საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო განახორციელებს მენეჯმენტის გეგმის დეტალურ შეფასებას. საძოვრების მართვის მუნიციპალური ორგანო შესაბამისი ექსპერტიზის და ორგანიზაციების ჩართულობით განახორციელებს საძოვრების შეფასების ანალიზის (რომელიც წარმოადგენილი იქნება მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო მიერ), მიზნებისა და ქმედებების განხილვას. საძოვრების შეფასების ანალიზის, მიზნებისა და ქმედებების განხილვის შედეგები წარმოადგენს ახალი, მომდევნო 5-წლიანი საძოვრების მართვის გეგმის შემუშავების საფუძველს.

დანართი 1: მოსახლეობის რიცხოვნობა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების და სქესის მიხედვით (წყარო 1: საქსტატი, 2014; წყარო 2: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი)

	წყარო: საქსტატი, 2014			წყარო: ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი	
	ორივე სქესი	მამაკაცი	ქალი	კომლი	სული
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი	3,795	1,859	1,936	2950	7207
დაბა სტეფანწმინდას ტერიტორიული ორგანო	1,345	664	681	909	2486
დაბა სტეფანწმინდა	1,326	657	669	654	1715
გერგეთის უბანი				224	720
ცდო	17	...	...	27	44
გველეთი	...	0	...	4	7
გორისციხის თემი	594	281	313	572	1048
გორისციხე	187	81	106	168	303
ტყარშეთი	107	52	55	105	223
ფხელშე	167	79	88	138	250
ყანობი	86	45	41	93	169
ხურთისი	47	24	23	68	103
გუდაურის თემი	89	47	42	74	134
გუდაური	54	29	25	28	52
განისი	0	0	0	1	3
ერეთო	0	0	0	0	0
საკურიანი	0	0	0	1	6
ფალაგყაუ	0	0	0	0	0
ქუმლისციხე	35	18	17	44	73
კობის თემი	29	11	18	57	106
კობი	...	...	0	10	23
აბანო	...	...	...	1	2
ალმასიანი	22	...	15	19	34
ბურმასიგი	0	0	0	0	0
გიმარა	0	0	0	1	4
დესი	0	0	0	0	0

ზემო ოქროყანა	0	0	0	3	3
კართსოფელი	0	0	0	1	3
კეთრისი	0	0	0	2	2
მნა	0	0	0	2	4
ნოგყაუ	0	0	0	4	8
რესი	0	0	0	0	0
სუატისი	0	0	0	1	2
ტეფი	0	0	0	0	0
უხათი	0	0	0	7	13
ქვემო ოქროყანა	...	0	...	5	7
შევარდენი	0	0	0	1	1
ცოცოლთა	0	0	0	0	0
სიონის თემი	1,196	594	602	793	2146
სიონი	325	157	168	248	730
არშა	440	230	210	252	664
გაიბოტენი	0	0	0	1	2
გარბანი	329	156	173	201	522
ვარდისუბანი	48	23	25	41	108
თოთი	0	0	0	2	3
ფანშეტი	54	28	26	48	117
სნოს თემი	542	262	280	545	1287
სნო	263	122	141	220	496
ართხმო	0	0	0	1	3
აჩხოტი	167	88	79	118	322
ახალციხე	35	13	22	105	202
კარკუჩა	50	25	25	60	151
ქოსელი	...	...	0	7	13
ჯუთა	26	13	13	34	100

გამოყენებული ღიზეჩაზუჩა

CENN. 2020. მიწის მდგრადი მართვა ყაზბეგის, დმანისის და გურჯაანის მუნიციპალიტეტებში

RECC, 2023. ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის სათიბ-საძოვრების შეფასება. ავტორი: მაია ზუმბულიძე

RECC, 2024. საქართველოში არსებული სათიბების/საძოვრების რეგიონალური განაწილების, ინვენტარიზაციისა და მართვისთვის სქემა

RECC, 2022 (ა). საძოვრების მდგრადი მართვის ეროვნული პოლიტიკის კონცეფცია.

RECC, 2022 (ბ). საძოვრების ინვენტარიზაცია/შეფასება და ძოვების შესაძლებლობების მეთოდოლოგია. ავტორი: ნიკოლას შარპი

RECC, 2022 (გ). ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში საძოვრების ინვენტარიზაციის მონაცემების შეგროვებისა და მრავალფაქტორიანი შეფასების ტექნიკური ანგარიში. ავტორი: გიორგი არაბული

RECC, 2022 (დ). სნოს პილოტ პროექტის საძოვრების და ეკოსისტემის აღდგენის გეგმა

საქართველოს მთავრობა, 2019. განკარგულება №2328 მდგრადი განვითარების მიზნების ეროვნული დოკუმენტის თაობაზე

საქართველოს გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, 2019. საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების 2021–2027 წლების სტრატეგია

საქართველოს მთავრობა, 2014. დადგენილება №343. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის დამტკიცების შესახებ

Pastureland Management Plan, Kazbegi Municipality

კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი

REGIONAL ENVIRONMENTAL CENTER FOR THE CAUCASUS (REC Caucasus)

Tbilisi, Georgia

2024

მცხეთის ქ. 48/50, 0179 თბილისი
48/50 Mtskheta str., 0179 Tbilisi, Georgia

ელ-ფოსტა/E-mail: office@rec-caucasus.org
<https://rec-caucasus.org>